

Zápis do 1. třídy

Diplomová práce

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: 7503T047 – Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Autor práce: **Miroslava Tomašiová**
Vedoucí práce: Mgr. Helena Picková

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Miroslava Tomašová**
Osobní číslo: **P12000041**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Zápis do 1. třídy**
Zadávající katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je popsat a porovnat zápisy do primárního vzdělávání v různých typech škol a sestavení vlastního návrhu činností na realizaci zápisu do 1. tříd.

Metody:

pozorování, rozhovor

Požadavky:

prostudování odborné literatury k danému tématu, komparace realizace zápisů na vybraných základních školách, sestavení vlastního programu na realizaci zápisu do 1. tříd a jeho pilotáž.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. Diagnostika dítěte předškolního věku. Vyd. 2. Brno: Computer Press, a.s., 2007, 212 s. ISBN 978-80-251-1829-0.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. Předškolní a primární pedagogika. Praha: Portál, 2001, 455 s. ISBN 80-7178-022-7.

KUTÁLKOVÁ, Dana. Jak připravit dítě do 1. třídy. Praha: Grada, 2008, 168 s. ISBN 80-247-1040-4.

MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ. Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. Jihočany: H+H, 1998, 205 s. ISBN 80-86022-21-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie - dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2012, 531 s. ISBN 9788024621531.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Helena Picková

Centrum praktické přípravy

Datum zadání diplomové práce:

6. listopadu 2015

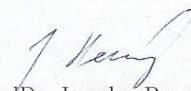
Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2017

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 23. listopadu 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí práce Mgr. Heleně Pickové za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování mé diplomové práce věnovala. Mé poděkování patří též všem paní učitelkám ze základních škol a mateřské školy v Mladé Boleslavi za spolupráci při získávání údajů pro výzkumnou část práce. V neposlední řadě děkuji celé své rodině za podporu během celého studia.

Anotace

Diplomová práce na téma „Zápis do 1. třídy“ pojednává o procesu přechodu z preprimárního do primárního vzdělávání. V teoretické části se čtenář seznámí s pojmy školní zralost a připravenost. Praktická část je rozdělena na dvě části. První je zaměřena na porovnávání zápisů do primárního vzdělávání na běžné základní škole a základní škole, která vzdělává žáky se specifickými poruchami učení a chování. V druhé části na základě poznatků ze zápisů na obou školách autorka popisuje realizaci a vyhodnocení vlastního zápisu do prvního ročníku.

Klíčová slova

Školní zralost, školní připravenost, pedagogická diagnostika, legislativa, zápis do základní školy, mateřská škola, odklad školní docházky.

Annotation

This thesis titled “Elementary school enrolment” is focused on the process of transition from pre-primary to primary education. Theoretical part presents the terms school readiness and school preparedness. Practical part is divided into two parts. The first part aims at comparing the enrolment in general elementary schools and enrolment in elementary schools educating children with specific learning disabilities and behavioural disorders. The second part is the author’s account of realization and evaluation of the primary school enrolment she conducted herself on the basis of her knowledge from the comparison of elementary schools in the first part.

Keywords

School maturity, school readiness, educational diagnostics, legislation, primary school registration, nursery school, postponement of school attendance

OBSAH

Obsah	7
Seznam obrázků	9
Seznam použitých zkratk a symbolů	10
ÚVOD	11
1 VÝVOJOVÁ OBDOBÍ	12
1.1 Prenatální období	12
1.2 Novorozenecké období	12
1.3 Kojenecké období	12
1.4 Batolecí věk	13
1.5 Předškolní věk.....	14
1.5.1 Tělesný a pohybový vývoj.....	14
1.5.2. Psychický vývoj.....	15
1.5.3 Sociální vývoj	16
2 PŘECHOD Z PREPRIMÁRNÍHO DO PRIMÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	17
2.1. Historické shrnutí českého školství	18
2.2. Systém předškolního vzdělávání v České republice.....	19
2.2.1 Organizace preprimárního vzdělávání dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.....	20
2.2.2 Instituce zajišťující preprimární přípravu.....	22
3 ZÁPIS DO 1. TŘÍDY ZÁKLADNÍ ŠKOLY	24
3.1. Školní zralost	24
3.2. Posuzování školní zralosti	25
3.3. Školní nezralost.....	28
3.4. Kdo nejčastěji může rozpoznat zralost i nezralost dítěte?	28
3.5. Metody zjišťování školní zralosti	30
3.5.1 Jiráskův test školní zralosti.....	30
3.5.2 Edfeldtův reverzní test.....	34
3.5.3 Obrázkově - slovníková zkouška.....	34
3.5.4 Vývojový test zrakového vnímání (Marianne Frostigová).....	35
3.5.5 Další používané testy školní zralosti	35
4 ODKLAD ŠKOLNÍ DOCHÁZKY	36
4.1 Nejčastější příčiny odkladu školní docházky.....	38

PRAKTICKÁ ČÁST	40
1 Cíl praktické části	41
2 Výzkumné otázky	41
3 Metody výzkumu	41
4 Popis použitých metod	41
5 Výzkumný soubor	43
5.1 Základní škola Mladá Boleslav Václavkova 1082	43
5.1.1 Vzdělávací program školy	43
5.1.2 Popis zápisu do základního vzdělávání	44
5.1.3 Vyhodnocení	48
5.2 Základní škola Mladá Boleslav Komenského náměstí 76	49
5.2.1 Popis zápisu do základního vzdělávání	49
6 Komparace jednotlivých zápisů	50
6.1 Komparace zápisů v grafech	50
6.2 Oblasti komparace	52
7 Sestavení vlastního zápisu do primárního vzdělávání	54
8 Realizace zápisu	56
8.1 Průběh pilotního zápisu do 1. třídy	57
9 Analýza výsledků každého dítěte a každého úkolu	57
9.1 Analýza výsledků dětí	57
9.2 Analýza jednotlivých úkolů	66
10 Diskuze	70
11 Závěr	73
12 Seznam literatury	74
13 Seznam příloh	77

Seznam obrázků

Obrázek č. 1- Hodnocení kresby mužské postavy.....	32
Obrázek č. 2- Hodnocení nápodoby písma.....	33
Obrázek č. 3 - Hodnocení obkreslení skupiny teček	34
Obrázek č. 4 - Reverzní test – příručka. Edfeldt, 1992	34
Obrázek č. 5 - Ukázka Vývojového testu zrakového vnímání Frostigové (Převzato z: Psychodiagnostika dětí a dospívajících, Svoboda et al. 2001).....	35
Obrázek č. 6 - počty dětí podle výsledku zápisu a podle pohlaví v letech 2015 a 2016 (převzato z http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/zapisy-do-1-rocniku-zakladnich-skol).....	37
Obrázek č. 7 - Zápisy do 1. ročníku ZŠ (převzato z http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/zapisy-do-1-rocniku-zakladnich-skol)	37
Obrázek č. 8 - Trojice geometrických obrázků	45
Obrázek č. 9 - Zobrazení psacího písma (nápodoba písma).....	45
Obrázek č. 10 - Obkreslení skupiny deseti bodů.....	46
Obrázek č. 11 - Výslovnost slov.....	47
Obrázek 12 - Porovnání počtu dětí, které se zúčastnily zápisu na jednotlivých školách	51
Obrázek 13 - Porovnání počtu přijatých dětí a doporučených odkladů	52
Obrázek č. 14- skupina 8 obrázků s různě barevnými geometrickými tvary	55
Obrázek č. 15 – skupina 16 obrázků k posouzení správné artikulace	55
Obrázek č. 16 - skupina 6 obrázků k posouzení slovní pohotovosti	55
Obrázek č. 17 – pomůcka k prověření jemné motoriky a pravolevé orientace	56
Obrázek č. 18 - Kresba postavy chlapec č. 1	58
Obrázek č. 19 - Kresba postavy chlapec č. 2.....	59
Obrázek 20 - Kresba postavy chlapec č. 3.....	60
Obrázek 21 - Kresba postavy chlapec č. 4.....	60
Obrázek č. 22 - Kresba postavy dívka č. 1	61
Obrázek č. 23 - Kresba postavy dívka č. 2	62
Obrázek č. 24 - Kresba postavy dívka č. 3	63
Obrázek č. 25 - Kresba postavy dívka č. 4	64
Obrázek č. 26 - Kresba postavy dívka č. 5	65
Obrázek č. 27 - Kresba postavy dívka č. 6	65
Obrázek 28 - Porovnání dominantnosti ruky.....	69
Obrázek 29 - porovnání správného úchopu tužky.....	69

Seznam použitých zkratk a symbolů

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

tzv. – takzvaný

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např. – například

tzn. – to znamená

ZŠ – základní škola

% - procenta

ÚVOD

„Na dobrém začátku všechno záleží.“

Jan Amos Komenský

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma Zápis do 1. ročníku základní školy. Toto téma jsem si zvolila díky své budoucí profesi a také proto, že právě zápis je symbolickým začátkem dlouhé cesty ke vzdělání. Jedná se o důležitý moment v životě každého z nás, který může ovlivnit vztah ke škole a ke vzdělání jak pozitivně, tak i negativně. Většinou se jedná o určitou formu prověření školní zralosti, která je důležitá pro hladký vstup do základního vzdělávání.

Začátek školní docházky je pro každé dítě důležitým mezníkem v životě. Přijímá novou sociální roli a jeho volný čas je nahrazen cílevědomou a organizovanou činností. Tomu právě předchází zápis, kde dítě musí zvládnout několik požadavků. Na základě systematických činností dokazuje do jaké míry je vyzrálé po psychické, fyzické a sociální stránce. Pokud tomu tak není, je dětem doporučen odklad školní docházky. Rodiče, po konzultaci s odborníky, by ho měli zvážit a začít stimulovat dítě k dalšímu rozvoji.

Samo dítě, pokud je po všech stránkách dostatečně zralé, má potřebu dalšího rozvoje. Do školy se těší a začátky nejsou pro něj obtížné. Pokud tomu tak není, nedokáže se s novou sociální rolí ztotožnit a selhává hned na počátku školní docházky. Neúspěšný vstup do školy a špatné školní výsledky ho mohou negativně ovlivnit po zbytek jeho života.

Součástí mé budoucí práce učitelky na prvním stupni je i posuzování školní zralosti dítěte při zápisu do prvního ročníku. Rozhodnutí o tom, zda je nebo není dítě dostatečně zralé, nese velkou zodpovědnost. To byl jeden z důvodů, proč jsem si toto téma vybrala. Celou práci jsem rozdělila na dvě části. První část se člení na čtyři kapitoly. První se zabývá charakteristikou období od prenatálního vývoje až po předškolní věk. Druhá kapitola obsahuje historické shrnutí českého školství a shrnuje systém předškolního vzdělávání. Třetí kapitola definuje pojmy, které souvisí se zápisem do prvního ročníku. Poslední kapitola teoretické části se zaměřuje na tematiku odkladů školní docházky.

Svou praktickou část jsem rozdělila na dvě. Nejdříve na základě pozorování jsem se pokusila provést komparaci zápisů do základního vzdělávání na dvou odlišných školách. Jednalo se o běžnou základní školu a o školu, která vzdělává žáky se specifickými poruchami učení a chování. Po té jsem se pokusila, na základě pozorování, sestavit vlastní zápis do základního vzdělávání, který jsem realizovala v mateřské škole v Mladé Boleslavi.

1 VÝVOJOVÁ OBDOBÍ

Tato kapitola se bude stručně věnovat jednotlivým vývojovým obdobím dítěte. Období lidského života na sebe plynule navazují a každé je charakteristické svými anatomickými, fyziologickými a sociálními změnami.

1.1 Prenatální období

Prenatální vývoj trvá 10 lunárních měsíců, tj. 9 kalendářních měsíců. Jedná se o dobu, která uplyne od oplození vajíčka až po samotný porod a následné narození dítěte. Člení se na 3 fáze: období od oplození uhníždění blastocysty, embryonální období, fetální období. (Vágnerová 2014, s. 61)

V prenatálním období se vytvářejí všechny potřebné předpoklady pro budoucí samostatný život plodu. Lidský mozek, jehož funkce je základním předpokladem přiměřeného duševního vývoje, se rozvíjí v průběhu celého prenatálního období (a ještě dlouho potom). Vzhledem k tomu je také vnímavý vůči všem možným toxickým vlivům. Je třeba si uvědomit, že v této době není zvýšeně citlivý na působení různých faktorů nejenom plod, ale i matka. Organismus gravidní ženy reaguje v důsledku hormonálních změn intenzivněji i na běžné zátěže. (Vágnerová 2014, s. 61)

Pro rozvoj plodu je důležité spojení s tělem matky. Tuto funkci plní placenta. Plod tedy zaznamenává jakoukoliv změnu ve vnitřním prostředí matky. Dokáže reagovat na různé podněty, např. zaznamenává změnu polohy, vnímá zvukové podněty.

1.2 Novorozenecké období

Toto období začíná porodem. Lidský plod se rodí mezi 38. – 42. týdnem těhotenství a toto období trvá přibližně jeden měsíc. Dítě má průměrnou hmotnost 3300 – 3400 gramů a měří v průměru 50 centimetrů. Jedná se o jeden z nejhezčích okamžiků v životě matky. Dítě přestává být součástí matčina těla a stává se z biologického hlediska samostatnou bytostí, která sama dýchá, přijímá potravu, vyměšuje se a udržuje tělesnou teplotu. V prvních dnech se dítě adaptuje na nové prostředí, reaguje pomocí reflexů a vrozených způsobů chování.

1.3 Kojenecké období

Kojenecké období trvá od jednoho měsíce do jednoho roku. V tomto období dochází k rychlému rozvoji mnoha kompetencí, které jsou stimulovány a podporovány matkou a jsou předpokladem k postupnému osamostatňování, k němuž dochází v další vývojové fázi, tj. v batolecím věku. (Vágnerová 2014, s. 71)

V prvním roce života dítěte se začínají projevovat individuální rozdíly. Je to také důsledek toho, že ne všechny děti mají stejně rychlý vývoj ve všech dílčích oblastech. Jeho průběh závisí na dispozičních základech, např. aktivitě, adaptaci na prostředí, vegetativní stabilitě, intenzitě citových prožitků apod.

Na počátku života jde ve značné míře o uspokojení biologických potřeb. Pro dítě jsou důležité podněty, které souvisí s jídlem, teplem a celkovou tělesnou pohodou. (Vágnerová 2014, s. 72)

Podle Freuda je základní receptivita vázána na orální aktivitu, tj. sání a později kousání. Primárně souvisí s jídlem, ale může mít i mnohem širší význam. Ústa jsou v tomto období pro kojence velice důležitá, slouží i pro kontakt s okolím. Dítě jimi poznává různé objekty a to právě tím, že si je strká do pusy. Je důležité, aby mělo kolem sebe dostatek různorodých předmětů, aby z nich mohlo získávat co nejvíce informací a naučilo se je zpracovávat. Tento proces vede k počátku procesu učení.

1.4 Batolecí věk

Batolecí věk trvá od jednoho roku do tří let. V tomto období dochází k výraznému rozvoji mnoha schopností, dovedností i celé dětské osobnosti. Dítě se stává samostatnějším, je aktivním subjektem, vědomým si své vlastní existence a svých možností. Charakteristickým znakem batolecího věku je osamostatňování a uvolňování z různých vazeb, spojené s expanzí do širšího světa. Erikson v roce 1963 tento věk nazval obdobím autonomie.

Dítě bez problému leze, chodí, běhá. Již není zcela odkázáno na rodiče. Učí se samostatně oblékat, svlékat, mýt se a jíst lžičkou. Rychlost nabytí těchto nových dovedností je u každého jedince individuální. Závisí na míře emancipace a na míře potřeby jistoty. Souvisí s tím i potřeba tělesné aktivity. Při jejím nedostatku dochází k vnitřnímu napětí, což může vyústit ve výbuchy vzteku nebo k fixaci různých negativních návyků.

Přibližně ve 2 letech se dítě začne považovat za samostatnou lidskou bytost. Považuje se za „Já“, odmítá skoro všechno, co mu nabízí druzí lidé. Jeho věty začínají slovním spojením „Já sám“. Ovládá v průměru 25 slov, ve třech letech je to asi čtyřicetkrát více. Nechápe význam minulosti a budoucnosti. Existuje pro něj pouze přítomnost, tzv. dětský přítom.

1.5 Předškolní věk

Pokud bychom se na označení tohoto období podívali širěji, jednalo by se o celé období od narození až po nástup do základní školy. My se zde však budeme zabývat pouze období ve věku od tří do šesti let.

1.5.1 Tělesný a pohybový vývoj

Z hlediska tělesného vývoje se u dítěte v předškolním věku mění tělesná konstituce. Přibývá svalová tkáň, prodlužují se ruce a nohy, protahuje se postava. Zdokonaluje se vývoj hrubé motoriky, zlepšuje se pohybová koordinace. Dítě samostatně zvládá leh, sed, stoj, chůzi (i do schodů a ze schodů), běh, skoky, přeskoky, jednoduché rytmické pohyby, chytání a házení míče a udrží rovnováhu. V důsledku toho si postupně osvojuje také složité pohybové dovednosti, jako je jízda na kole, plavání či bruslení. Současně v předškolním věku dochází i k výraznému rozvoji jemné motoriky. Dítě zvládá sebeobslužné činnosti a je tedy soběstačnější. Je schopno se samo umýt a obléknout. Rovněž se rozvíjí kresba a zdokonaluje se senzomotorická koordinace. V souvislosti s tím dochází k lateralizaci. Ve čtyřech letech již většina dětí začíná užívat jednu ruku přednostně jako obratnější a aktivnější. V pěti až sedmi letech se lateralita horních končetin začíná zřetelně projevovat a vyhraňovat, plně se ustaluje v deseti až jedenácti letech. (Bednářová, aj. 2010, s. 40-45)

Tělesná vyspělost je však u každého dítěte jiná a nemůže být hlavním ukazatelem zralosti. U dítěte, které je příliš drobné, se mohou vyskytnout pocity méněcennosti či slabosti vůči fyzicky vyzrálejšími dětem. Drobné dítě se tak může stát terčem výsměchu mezi svými vrstevníky. Lékař musí také posoudit celkový zdravotní stav dítěte, protože pokud je dítě často nemocné, bude tento stav během první třídy ovlivňovat nejen jeho vzdělávání a utváření vztahů se spolužáky, ale především bude kladena na rodiče větší zátěž, protože se budou muset s dítětem doma doučit požadované učivo. Pro vývoj dítěte je také velmi důležitá dostatečná fyzická aktivita, která pozitivně ovlivňuje dětský organismus, např. předchází dětské obezitě, posiluje odolnost organismu proti možným infekcím, působí preventivně proti stresům, zlepšuje náladu apod. (Bednářová, aj. 2010, s. 40-45)

Tělesný vývoj a zdravotní stav hodnotí u dítěte pro posuzování školní zralosti praktický či odborný lékař. Někdy je nutností, aby lékař zaslal dítě k podrobnějšímu vyšetření psychologickému, psychiatrickému, neurologickému či jinému odbornému vyšetření. Tělesnou vyspělostí máme na mysli tři základní ukazatele (Klindová, aj. 1974, s. 135):

- váhu

- výšku – Typickým znakem dítěte tohoto věku jsou dlouhé kosti paží a nohou, které jsou ve fázi růstu, dítě proto působí hubeně a „vytahaně“.
- stav ozubování - Počátek výměny chrupu začíná u horních předních zubů. Dítě se za zralé považuje tehdy, začíná-li se u něj měnit mléčný chrup za stálý.

1.5.2. Psychický vývoj

V tomto období se významně rozvíjí poznávací procesy. Základní orientaci v prostředí nám umožňuje vnímání. Jak uvádí (Čačka 2000, s. 70) „*vnímání je u dítěte v předškolním věku globální, neanalytické, orientované převážně jen na to, co dítě bezprostředně a subjektivně upoutá*“. Na konci předškolního věku jsou všechny vjemy přesnější. Nové zájmy a rozšiřování vědomostí je důsledkem změny ve vnímání na analyticko-syntetické. V oblasti myšlení dochází kolem čtvrtého roku věku dítěte k přechodu na vyšší etapu vývoje - od etapy symbolického (předpojmového) myšlení do etapy názorového (intuitivního, předoperačního) myšlení. Dítě díky tomu dokáže vyvozovat závěry. Myšlení je stále vázáno na právě probíhající činnost, je nepřesné a nepostupuje plně podle logiky. „*Symbolické, tak i předoperační myšlení je stále ještě úzce vázáno na činnost dítěte a je v tomto smyslu egocentrické, antropomorfní (všechno polidšťuje), magické (dovoluje měnit fakta podle vlastního přání) a arteficialistické (všechno se „dělá“)*“. (Langmeier, aj. 2006, s. 90) Uvažování dítěte je zatím zaměřené pouze na jednu oblast. „*Typickým znakem myšlení předškolních dětí je jeho útržkovitost, nekoordinovanost a nepropojenost, chybí mu komplexní přístup*“. (Vágnerová 2014, s. 107)

Významně se rozvíjí i paměť. Zpočátku se jedná spíše o rys emotivnosti, později se však začíná objevovat snaha o úmyslné zapamatování. Převažuje u něj paměť mechanická, protože zatím nedokáže plně pochopit logické souvislosti.

S rozvojem vnímání, paměti a pozornosti se upřesňují i představy. Pro citovou a rozumovou rovnováhu je důležitá fantazie, která má v tomto období harmonizující význam. Dítě ji uplatňuje ve hře, vyprávění a kresbě. Při vnímání času a prostoru se u jedince v předškolním věku projevuje egocentrismus. Dítě zatím zcela správně neodhadne prostorové vztahy ani časové intervaly. Ve vztahu k vlastní osobě přeceňuje velikost okolního prostoru. Začíná se však postupně orientovat v pojmech nahoře - dole, vpředu - vzadu, daleko – blízko, včera – dnes - zítra, ve dnech v týdnu, přiřazuje činnosti obvyklé pro určitou část dne nebo roční období a zkouší řadit jednoduché obrázky podle posloupnosti děje. V oblasti řeči dochází v předškolním věku ke značnému zdokonalení. Dítě projevuje zájem o mluvenou řeč (rádo vypráví, zpívá, učí se říkanky, poslouchá pohádky), začíná užívat složitější souvětí.

Postupně se zlepšuje výslovnost jednotlivých hlásek a rozšiřuje se aktivní i pasivní slovní zásoba. (Vágnerová 2014, s. 183-205)

1.5.3 Sociální vývoj

Typickými rysy předškolního věku je postupné uvolňování vázanosti na rodinu, větší kontakt s vrstevníky a schopnost regulovat své jednání dle instrukcí. Podle Eriksona (Vágnerová 2014, s. 120) je období předškolního věku označováno jako věk iniciativy, jehož hlavní potřebou je aktivita. Dítě už není ovládáno jen aktuálními podněty. Postupně se učí svou aktivitu kontrolovat, usměrňovat dle daných norem a pravidel. Objevuje se sebekontrola. Vyvíjí se také morální uvažování. Vágnerová (2014, s. 120) uvádí, že „*morálka tohoto stadia je závislá na názorech a chování dospělých, kteří jsou garantem příslušných norem*“.

Dítě zatím nemá vlastní názor. To, co určí dospělý je pro něj správné. Přijímá a ztotožňuje se s některými základními normami, například cítí pocit viny při porušení pravidla stanoveného dospělým. Spolu s nástupem do mateřské školy dítě navazuje další vztahy a osvojuje si nové role. Respektuje druhé a vykonává činy v jejich prospěch, aniž by za to očekával odměnu. Musí být tedy dostatečně empatický a schopný ovládnout své aktuální potřeby i agresivitu. Rozvoj sociálních vlastností je patrný ve hře, která je v předškolním období hlavní činností dítěte. Bednářová (2010, s. 59) to uvádí tak, že „*čím je dítě vyspělejší, tím více do hry zapojuje sociální vztahy*“. V předškolním věku se děti do her zapojují společně do tzv. her asociativních. (Langmeier, aj. 2006)

Prostřednictvím her poznává také soupeřivost, která zvyšuje jeho úsilí a umožňuje dostat ze sebe nahromaděnou agresivitu. Podle Říčana (1990, s. 138) „*soupeřivá role, které děti učíme, dává jejich agresivitě přijatelnou formu a zapřáhá ji do služeb vývoje ve směru, který společnosti prospívá*“. Dítě je schopno v předškolním období rozlišit mužskou a ženskou roli. Tyto rozdíly chápou například při výběru hračky.

Pro vrstevnické vztahy dítěte předškolního věku je typické postupné vymaňování z nejpevnějšího vlivu rodiny a začátek rozvoje dalších vztahů, zejména se svými vrstevníky. Tyto vztahy se liší od vztahu s dospělými osobami v následujícím (Vágnerová 2014, s. 120-130):

- jde o vztahy symetrické, tzn., že děti jsou si mezi sebou rovny, mají podobné zájmy a potřeby
- ve vztahu s vrstevníkem je poskytována menší jistota, tzn., že vrstevník není schopný zajistit takovou ochranu a neumí být tak tolerantní jako dospělý jedinec

Existují dva základní vrstevnické vztahy – vztah se sourozencem a vztah s kamarádem.

vztah se sourozencem – Je ovlivněn věkem a vývojovou úrovní. Pokud je věkový rozdíl obou sourozenců malý, lze říci, že děti jsou si zároveň jak partnery (ve hře, v situaci společného nebezpečí), tak soupeři (při dělení se o přízeň jednoho z rodičů, při získávání požadovaných dovolení a privilegií). Při větším věkovém rozdílu se starší jedinec stává pro mladšího modelem (dítě jej napodobuje, částečně se s ním ztotožňuje) a zdrojem pocitů jistoty a bezpečí. Vzájemný vztah sourozenců je nejvíce ovlivněn postojem rodiny, ta se musí umět do dětí vcítit, pochopit je a pomoci jim.

vztah s kamarádem – Tento vztah si dítě, na rozdíl od vztahu se sourozencem, částečně vybírá sám (jedinec si sám určí, s kým se bude nebo nebude kamarádit), ale zároveň volí někoho sobě podobného. Tento trend je nazýván jako „volba dvojníka“. Výběr kamaráda pro dítě předškolního věku ovlivňují čtyři hlavní faktory:

1. *pohlaví jedince* - dítě si většinou vybírá kamaráda stejného pohlaví
2. *zevnějšek jedince* – je totiž prvotním faktorem, které dítě vidí
3. *vlastnictví zajímavého předmětu* – dítě si většinou vybírá toho kamaráda, který má něco, po čem dítě touží (Může se jednat o hračku, domácího mazlíčka nebo jakoukoli věc, kterou dítě buď nemá, nebo ji mít nemůže.)
4. *chování jedince* – uzavřené dítě si hledá spíše introverta, dítě veselé, aktivní a hravé si hledá extrovertní protějšek.

Kamarádské pouto bývá v tomto věku zejména absolutní - pokud totiž dojde ke zradě či vzájemnému nepochopení, vztahy obou dětí se naruší a dochází k hledání nového kamaráda. Častým jevem je i vznik tzv. párových koalic, kdy dvě děti k sobě nepustí nikoho třetího nebo někoho třetího „vyloučí“. Zaručuje jim to lepší spolupráci, komunikaci i vzájemné pochopení. (Vágnerová 2014, s. 120-130)

2 PŘECHOD Z PREPRIMÁRNÍHO DO PRIMÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Preprimární vzdělávání odpovídá tradičnímu českému označení předškolní výchova. Jde o úroveň ISCED 0, kde je preprimární vzdělávání definováno jako „*počáteční fáze organizované výuky, určená především k uvedení velmi malých dětí do prostředí školního typu, tj. k překlenutí rozdílů mezi domácím a školním prostředím*“. (UNESCO 2016, s. 27)

Aby mohl být program považován za preprimární vzdělávání, musí probíhat ve škole nebo v jiném zařízení mimo rodinu. Tato formulace se používá pro odlišení činností v

takovém prostředí, jako je primární škola, předškolní zařízení nebo mateřská škola, o služeb, které se uskutečňují v prostředí domácnosti nebo v rodině. Programy preprimárního vzdělávání jsou určeny pro děti, kterým jsou alespoň tři roky. Horní věková hranice se odvíjí od obvyklého věku pro vstup do primárního vzdělávání (v ČR zpravidla v šesti letech věku dítěte.)

2.1. Historické shrnutí českého školství

Úplné počátky vzdělávání v českých zemích se objevují už do doby byzantských věrozvěstů Cyrila a Metoděje. Školy vznikaly při kláštorech a arcibiskupstvích. Za první českou školu je považována škola v Budči, založena na počátku 10. století. Dle legend se zde vzdělával i český kníže Václav. Církevní školy se zaměřovaly především na šíření křesťanského učení. Dalším důležitým mezníkem v českém školství je založení první univerzity roku 1348 (Karlova univerzita v Praze). Povinná školní docházka byla uzákoněna v roce 1774 v délce šesti let, od roku 1869 se pak prodloužila na osm. Reforma z roku 1774 upravovala základy školské soustavy s navazujícími stupni. Po vzniku Československa v roce 1918 bylo potřeba školskou soustavu sjednotit a upravit, aby byla jednotná v jednotlivých částech země. Nejvýznamnějším zákonem té doby byl tzv. malý školský zákon z června 1922. Změnil označení školy měšťanské na školu občanskou, zavedl nový povinný předmět občanská nauka a výchova a upravil maximální počet žáků ve třídě z osmdesáti na šedesát. Podoba školské soustavy nebyla nijak upravována. Ve 20. a 30. letech došlo k rozkvětu reformní pedagogiky. Poválečný vývoj českého vzdělávání byl ovlivněn politickým převratem v únoru 1948. Ten samý rok vznikl Zákon o základní úpravě jednotného školství, kdy stát všechny školy zestátnil a potlačil tím vliv církve. Povinná školní docházka byla prodloužena na 9 let. (Kasper, aj. 2008)

Po roce 1990 prodělal školský systém hluboké změny v rámci organizace, kdy docházelo k decentralizaci systému. Školy již nepodléhaly obecné správě, ale podřizovaly se Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. Po roce 2000 byla školská správa převedena opět na územní orgány. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy si uchovává kompetence koncepční. Také povinná školní docházka byla plněna na základní škole, či víceletém gymnáziu. Vzdělávací systém není statický a dochází v něm k ustavičným změnám.

V lednu 2005 vešel v platnost nový školský zákon (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání), jehož úplné znění bylo zveřejněno 2. září 2008. Stěžejním dokumentem pro vzdělávání dětí od 3 – 19 let je

system kurikulárních dokumentů. Pro jednotlivé vzdělávací stupně vznikly v roce 2004 Rámcové vzdělávací programy, které jsou jakýmsi návodem, podle něhož si v jednotlivých školách tvoří školní vzdělávací program. Školní vzdělávací program vydává ředitel nebo samotné školské zařízení. (MŠMT 2009)

2.2. System předškolního vzdělávání v České republice

V České republice je preprimární vzdělávání zajišťováno především v mateřských školách. Jsou určené dětem ve věku od 3 do 6 let, tedy do doby zahájení povinné školní docházky. Mohou se ho účastnit ve výjimečných případech i děti mladší, ale pouze když rodiče nemají jinou možnost. V těchto určitých případech se většinou zřizují jesle, do kterých jsou děti mladší 3 let přijímány. Pokud není dítě ve věku 6 let dostatečně fyzicky nebo duševně zralé, je možné jeho docházku do preprimárního vzdělávání prodloužit.

V současné době je kladen důraz na vytváření základních vědomostí a dovedností dětí. Cílem je připravit děti od raného věku na vzdělávání v základní škole. Získávají zde důležité poznatky, dovednosti a zkušenosti potřebné ke svému tělesnému, duševnímu i sociálnímu rozvoji, čímž došlo k odklonu od názoru, že vzdělávání začíná až se vstupem do primárního vzdělávání.

Během druhé poloviny 20. století byla docházka do mateřské školy nepovinná. Hlavní myšlenkou bylo, že mateřská škola měla pouze vychovávat nikoliv vzdělávat. V 70. a 80. letech se situace začala obracet a cílem bylo připravit dítě na školu. Byl tomu podřízen způsob práce, režim i program. Bohužel se předávalo velké množství informací bez ohledu na individuální zvláštnosti každého dítěte.

„Na konci 20. století se předškolní vzdělávání jako součást celoživotního vzdělávání stává jednou z priorit západoevropských zemí. I v České republice se pojetí předškolního vzdělávání mění, stává se východiskem transformace školství. V prvních letech po roce 1989 nastal odklon od pevně stanoveného režimu, ale i od programu výchovně vzdělávací práce, a tím také odklon od přípravy na školu jako hlavního úkolu mateřské školy. Inspirace byla hledána v zahraniční pedagogice, dalším krokem bylo vytváření vlastních programů.“¹

Na začátku roku 1996 podala Česká republika žádost o vstup do Evropské unie (dále jen „EU“). Snaha o začlenění s sebou nesla určité změny, které byly pro vstup do EU zásadní. Vzdělání se stalo prioritou a bylo potřeba vytvořit a sjednotit vzdělávací koncepci. Museli se vytvořit nové dokumenty, na jejichž základě se vzdělávání realizovalo. Ministerstvo

¹ (Kropáčková 2003/2004)

školsství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) zpracovalo tzv. Bílou knihu, Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Na základě těchto dokumentů začaly vznikat Rámcové vzdělávací programy pro jednotlivé stupně školství, ze kterých se vytvořily školní vzdělávací programy. Myšlenky, které se v těchto dokumentech objevují, jsou vždy odborně zpracovány.

2.2.1 Organizace preprimárního vzdělávání dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

V České republice jsou práva občanů a povinnosti státu vzhledem ke vzdělávání upraveny v Listině základní práv a svobod, která je součástí Ústavy ČR. Listina zaručuje právo "...na bezplatné vzdělání na základních a středních školách, podle schopnosti občana a možností společnosti též na vysokých školách..." Povinná školní docházka a práva (například právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu) jsou vymezeny vždy určitou zákonnou úpravou, která vychází z tzv. Školského zákona².

Zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školským zákonem), ve znění pozdějších předpisů, se předškolní vzdělávání stává legitimní součástí systému vzdělávání. Představuje počáteční stupeň veřejného vzdělávání organizovaného a řízeného požadavky a pokyny MŠMT.

Současná vzdělávací politika v České republice vychází z přesvědčení, že člověk se musí vzdělávat po celý život a že by měl mít zájem na svém vzdělávání, učení i vědění, které mu umožňuje dokonalejší a bohatší interakci se světem. Za důležitý prvopočátek tohoto procesu je považováno předškolní vzdělávání a jako takové dnes nachází významnou podporu státu. (MŠMT 2017, s. 6)

Koncepce předškolního vzdělávání je založena na stejných zásadách jako ostatní obory a úrovně vzdělávání. Směřuje se k tomu, aby dítě si od útlého věku osvojovalo základy klíčových kompetencí a získávalo předpoklady pro své celoživotní vzdělávání a tím se co nejlépe uplatnilo ve společnosti znalostí.³

Předškolní vzdělávání je institucionálně zajišťováno mateřskými školami (včetně mateřských škol zřízených podle § 16 odst. 9) a lesními mateřskými školami. Pro děti s odkladem školní docházky může být realizováno v přípravných třídách základních škol.

² Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

³ Pojem společnost znalostí byl vymezen Lisabonským procesem (Lisabon European Council: Presidency Conclusions. March 2000). Znalosti jsou chápány nejen jako vědomosti, ale zároveň také schopnosti a dovednosti je uplatnit. Obdobně je možné chápat pojmy gramotnost a pregramotnost.

Mateřská škola je legislativně zakotvena v rámci vzdělávací soustavy jako druh školy. V procesu vzdělávání i v jeho organizaci se proto řídí obdobnými pravidly jako školy ostatní. Dle školského zákona se s účinností od 1. 9. 2016 předškolní vzdělávání organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však pro děti od 2 let. Tato věta se s účinností od 1. 9. 2020 mění takto: Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku od 2 do zpravidla 6 let. S účinností od 1. 1. 2017 je předškolní vzdělávání od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku, do zahájení povinné školní docházky, povinné. Školský zákon dále stanovuje přednostní přijímání dětí, které před začátkem školního roku dosáhnou nejméně čtvrtého roku věku (účinnost od 1. 9. 2017), nejméně třetího roku věku (účinnost od 1. 9. 2018), nejméně druhého roku věku (účinnost od 1. 9. 2020). Mateřská škola se organizačně dělí na třídy. Do tříd je možno zařazovat děti stejného či různého věku a vytvářet třídy věkově homogenní či věkově heterogenní. Děti se speciálními vzdělávacími potřebami je možné zařazovat do běžných tříd mateřských škol, nebo do tříd zřizovaných podle § 16 odst. 9 školského zákona, popřípadě škol zřizovaných podle § 16 odst. 9 školského zákona. Instituce zajišťující preprimární přípravu v České republice. (MŠMT 2017, str. 6)

Tzv. Bílá kniha (Národní program rozvoje vzdělávání ČR) obsahuje také nové principy kurikulární politiky⁴, která zavádí do vzdělávací soustavy nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3-19let. Tyto dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní. Zatímco školní úroveň obsahuje vzdělávací programy jednotlivých škol, státní úroveň vymezuje společné požadavky (Národní program vzdělávání) a závazný rámec vzdělávání (Rámcové vzdělávací programy) pro jednotlivé etapy (předškolní, základní a střední vzdělávání). Školní úroveň tedy musí být zformována v souladu se státní úrovní.

Od školního roku 2017/018 bude zaveden povinný rok předškolního vzdělávání před zahájením povinné školní docházky. Tento rok bude ve veřejných předškolních zařízeních bezplatný a bude možné jej plnit podle možností a potřeb dětí - buď v mateřské škole zapsané ve školském rejstříku, nebo případně za určitých podmínek individuálně. (MŠMT 2015)

Od 1. 1. 2017 dochází ke změně termínů zápisů do základních škol. „*Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 1. dubna do 30.*

⁴ Kurikulum znamená jak projekt, plán, program záměrného vzdělávacího působení, tak jeho obsahovou náplň a zároveň dosažený výsledek v podobě zkušenosti, kterou jedinec během realizace kurikula získá. (MŠMT 2016, s. 45)

dubna kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku. (Znění tohoto ustanovení je účinné až od 1. 1. 2017, kdy se v § 36 odst. 4 školského zákona původní slova „15. ledna do 15. února“ nahrazují slovy „1. dubna do 30. dubna“.)“ (MŠMT 2016)

2.2.2 Instituce zajišťující preprimární přípravu

Veřejná mateřská škola (MŠ)

Veřejné mateřské školy zřizuje několik činitelů, mezi které patří stát, obec, kraj, svazek či církve. Veřejné mateřské školy jsou v souladu se školským zákonem, který se dále opírá o související předpisy vázané na předškolní vzdělávání. Tyto zařízení jsou v řádné evidenci rejstříku škol a školských zařízení, čímž získávají možnost čerpat ze státních finančních prostředků. (Pemová, aj. 2013, s. 13-15)

Stále ještě v dnešní době navštěvují děti ve větší míře veřejné mateřské školy. Poskytování předškolního vzdělávání je dle školského zákona veřejnou službou. Úkolem je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu a zajistit dítěti vhodné prostředí s dostatkem mnohostranných podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Rozvíjí také osobnost dítěte, podporuje jeho tělesný vývoj a zdraví.

Na základě dlouhodobého a každodenního styku s dítětem i jeho rodiči plní předškolní vzdělávání i úkol diagnostický, zejména ve vztahu k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami a dětem nadaným. Předškolní vzdělávání poskytuje všem dětem optimální podmínky pro vlastní rozvoj. Dětem, které to potřebují, poskytuje předškolní vzdělávání, na základě znalosti aktuální úrovně rozvoje i dalších rozvojových možností každého dítěte, včasnou speciálně pedagogickou péči, a tím zlepšuje jejich životní i vzdělávací šance. (MŠMT 2017, s. 7)

V mateřské škole se rozvíjí spolupráce a vzniká mezi dětmi přátelství. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc. (1922 - 2004) ve své publikaci udává několik pozitivních funkcí mateřských škol vůči rodině např.: pokud je rodina zatížena rozvodem nebo úmrtím nějakého člena, dítě v mateřské škole tráví několik hodin denně v citově příznivém prostředí, nebo např. nemají-li rodiče vhodné rodičovské postoje nebo výchovné zásady, dítě v mateřské škole poznává to, co je běžné a normální. Zpravidla je mateřská škola přístupnější novým poznatkům z pedagogiky a psychologie než běžná rodina a zároveň může působit i jako terapeutické prostředí. Sám autor uvádí, že se setkal s případy, kdy mateřská škola pomohla léčebně dětem např. s výraznými autistickými rysy. Jediné, co z psychologického hlediska Z. Matějček proti mateřské škole namítá, je velký počet dětí ve třídě. Podle jeho názoru dvacet

děti pohromadě netvoří přirozenou dětskou skupinu v tomto věku. (Matějček 1996, s. 47-50)

Podle psychologů většina dětí předškolního věku touží po společnosti druhých dětí a hledají si kamarády. Jsou velmi šťastné, když se mohou s kamarádem či kamarádkou vídat i mimo školu, např.: dovést si ho nebo ji domů a ukázat je svým rodičům. Tento vztah vede k rozvoji mnoha vlastností a schopností spolupráce. V tomto období se vytvářejí základy přátelství. Mateřská škola je tedy institucí, která pomáhá dítěti osvojovat jeho dovednosti a návyky, ať hygienické, společenské, tolerance nebo jiné. Je tedy zřejmé, že předškolní vzdělávání komplexně připravuje dítě na vstup do základní školy.

Soukromé mateřské školy

Soukromé mateřské školy jsou zřizovány právnickou nebo fyzickou osobou. Jedná se o soukromá zařízení, která poskytují preprimární vzdělávání nebo jiné školské služby řízené předpisy školského zákona. Soukromé mateřské školy nabízejí dětem výchovný nebo vzdělávací program. Pokud soukromá škola splňuje základní podmínky předškolního vzdělávání, je zařazena do rejstříku škol a školských zařízení, na jehož základě získává nárok na příslušné státní dotace. Jak uvádí Pemová a Ptáček (2013, s. 18-22): „*soukromé mateřské školy mohou dále provozovat církve, nezisková organizace, či zaměstnavatel pro děti zaměstnanců formou tzv. firemních školek. Je zcela na zaměstnavateli, zda zvolí zřízení soukromé mateřské školy, či živnostenské provozovny, v níž by mu nepříslušel nárok na poskytování státních dotací. Mezi soukromé mateřské školy řadíme i lesní školy.*“

Dětské skupiny

V posledních letech, díky nárůstu počtu dětí a nedostatku kapacity ve veřejných či soukromých mateřských školách, začaly vznikat i tzv. dětské skupiny. Tato služba vznikla také na základě vzájemné rodičovské výpomoci, kdy rodiče formou hlídání pečovali o více jak jedno předškolní dítě. V současné době se jedná o již zcela samostatné zařízení, které se řídí příslušným zákonem č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině. (Rýdl, aj. 2012)

Dětskými skupinami rozumíme jednu z možných alternativ mateřských škol, s kterými se dnes již můžeme běžně setkat. Tyto služby jsou poskytovány dětem od jednoho roku. Zřizovatelem tzv. dětské skupiny se mohou stát obce, kraje, státní instituce, církve, neziskové organizace a zaměstnavatelé. (Pemová, aj. 2013, s. 92)

Živnostenské provozovny péče o předškolní dítě

Jinak nejčastěji nazývané „miniškoličky“ představují typ péče o předškolní dítě, které zpravidla zřizuje fyzická a právnická osoba s živnostenským oprávněním. Dále může tato zařízení zřizovat zaměstnavatel formou firemních školek. Mluvíme o institucích, které nejsou evidovány v rejstříku ministerstva školství a na tomto základě mohou poskytovat pouze péči o dítě, nikoliv výchovný nebo vzdělávací program. V současné době se s živnostenskými provozovny můžeme dále setkat prostřednictvím hlídacích center, dětských center, již zmíněných miniškoliček a i jiných zařízení. (Pemová, aj. 2013, s. 49)

3 ZÁPIS DO 1. TŘÍDY ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Současný systém zápisů do základních škol, které probíhají podle současného školského zákona, je z hlediska obsahu normy pojímán, jako administrativní akt. Praxe je však taková, že na většině základních škol je zápis do 1. třídy kombinací správního úkonu a faktického zjišťování způsobilosti dítěte nastoupit do školy. Podle zákona je zápis úředním úkonem, který předpokládá, že jej učiní rodič. Přítomnost dítěte se podle zákona nevyžaduje. Dnes se zápis ustálil na proceduru, která dítě testuje z hlediska školní zralosti.

V České republice nastupuje do školy dítě, které do 31. 8. daného roku, dovrší 6 let. Tento věk je pro dítě zlomový. Dochází k rozsáhlým změnám ve vývoji dítěte. Dítě začíná být samostatné a přiměřeně vyzrálé. Má rozvinutou motoriku, řeč, poznávací procesy. Dokáže udržet svou pozornost a soustředit se na určitý úkol, který je rozsáhlý přiměřeně k věku. A právě všechny tyto aspekty jsou nedílnou součástí, aby mohlo dítě zahájit školní docházku.

3.1. Školní zralost

Langmeier shrnuje poznatky o školní zralosti do souhrnné definice: „*Za školní zralost budeme považovat takový stav somato-psycho-sociálního vývoje dítěte, který 1. je výsledkem úspěšně dovršeného vývoje celého předchozího období útlého a předškolního dětství; 2. je vyznačen přiměřenými fyzickými a psychickými dispozicemi pro požadovaný výkon ve škole a je doprovázen pocitem štěstí dítěte; 3. který je současně dobrým předpokladem budoucího úspěšného školního výkonu a sociálního zařazení.*“ (Langmeier, aj. 1998, s. 104)

Profesor Z. Matějček školní zralost charakterizuje jako schopnost, při které musí dítě dostát nárokům školního vzdělávacího procesu, nárokům kladeným na jeho organismus, především na nervový systém, nárokům intelektovým, citovým a společenským. (Matějček, aj. 1994, s. 36)

Školní zralost chápeme jako způsobilost dítěte začlenit se do školního vyučování, která vychází ze stavu jeho fyzických, zdravotních a mentálních předpokladů, tj. z kvality myšlenkových operací, úrovně vyjadřování, schopnosti soustředit se s aktivní pozorností a odpovídajícím reagováním. (Kořátková 2008, s. 114)

Nástupem do školy nastává pro dítě velká životní změna. Musí se vyrovnat se spoustou nových věcí, jsou na něj kladeny nároky, které se týkají organizace života a obsahu činností. Podřizuje se časovému harmonogramu, pevně stanovených pravidel a kolektivu ostatních dětí a autoritě učitele. Dítě se musí učit soustředit, nezabývat se méně důležitými věcmi a pochopit mnoho nového. Schopnosti a vlastnosti, které jsou pro výuku nezbytné, není málo, ale pokud nejsou na dostatečné úrovni, mohou způsobit na počátku povinného vzdělávání velké starosti.

3.2. Posuzování školní zralosti

Somatické hledisko

Tato oblast se zabývá především tělesným vývojem dítěte a jeho zdravotním stavem. V období nástupu do školy se lehce mění tělesné proporce dítěte, snižuje se množství podkožního tuku, prodlužují se končetiny, dochází k výměně chrupu. Dítě je schopno přesnějších pohybů, které dříve nezvládalo. Díky zrání CNS (centrální nervové soustavy) se zdokonaluje jemná motorika, senzomotorická koordinace, manuální zručnost. Dítě se postupně zklidňuje. Jeho pohyby se stávají přesnější a účelnější. Zlepšuje se celková koordinace hrubé motoriky. Dítě se snadněji učí složitější pohyby (jízda na kole, lyžování, plavání, apod.) Dochází k vyhranění lateralit rukou, tj. dítě dává při práci, kreslení a psaní přednost buď pravé, nebo levé ruce. Některé děti používají obě ruce, ale pro psaní je důležité mít vyhraněnou pouze jednu.

Všímáme si také odolnosti organismu dítěte. V tomto období se děti lépe vyrovnávají s nemocemi, vydrží větší tělesnou námahu, zlepšuje se imunita organismu. (Klégrová 2003)

Posouzení zdravotního stavu dítěte provádí zpravidla pediatr, popř. ve spolupráci s odbornými lékaři (psychiatr, neurolog, foniatr atd.). Tzv. fyzická zralost je v tomto věku velice individuální. Patří sem:

- chronologický věk,
- tělesná výška,
- tělesná hmotnost,
- stav dentice,

- osifikace zápěstních kůstek,
- změny tělesné stavby.

Kognitivní hledisko

Dítě v předškolním období začíná mít rozčleněné názory (proto se tomuto myšlení říká názorové) oproti předešlé etapě, ve které se nazývají názory jako jednoduché. Můžeme pozorovat, že zhruba kolem čtyř let věku dítěte se vyvíjí inteligence. Dítě se dostává z předpojmové (symbolické) úrovně na vyšší úroveň, a to na názorové myšlení. J. Piaget s A. Szemińskou prováděli několik pokusů pro děti v předškolním období. Kolem šestého až sedmého roku si dítě začíná propojovat obě dimenze najednou. (Langmeier, aj. 1998, s. 86-87)

Dítě si postupně osvojuje logické postupy, třídí předměty do skupin, do tříd na základě jejich znaků. Operační myšlení umožňuje lepší orientaci v dění kolem sebe, časových intervalech, chápání souvislostí a taktéž prostorové orientace.

Spolu s myšlením se současně rozvíjí i řeč dítěte. Rozdíly mezi dětmi jsou v tomto směru obrovské. Záleží hlavně na tom, v jakém prostředí dítě vyrůstá a jaké má sociokulturní zázemí. Rozdíl je nejen ve slovní zásobě, ale i v jejím obsahu, upřednostňování určitých druhů slov, větné skladbě apod. Pokud má dítě závažnější vady ve výslovnosti, mělo by pravidelně navštěvovat logopedickou péči, aby v době nástupu školní docházky byla výslovnost upravena.

Z hlediska sluchového vnímání by dítě mělo být schopno rozlišit všechny fonémy. Rozeznat od sebe podobně znějící slova, dokázat mluvenou řeč správně diferencovat. Obvykle pokud dítě má obtíže s diferenciací, má i obtíže s výslovností (problematické jsou zejména podobné hlásky). (Vágnerová 2014, s. 264-265)

Kapacita paměti se v dětství postupně navyšuje. V pěti letech by dítě mělo být schopno si zapamatovat tři čísla, v sedmi letech už zpravidla pět čísel. Při reprodukci věty by si mělo pamatovat šest slov. Pro školní práci je nezbytná dostatečná kapacita pracovní (tj. krátkodobé) paměti, protože při školní práci je třeba, aby si děti zapamatovaly zadání. Pokud je dítě nezralé, může selhávat i v jednoduchých úlohách, protože si nedokázalo zapamatovat zadání. (Vágnerová 2014, s. 293)

Emoční hledisko

Dítě by při nástupu do školy mělo být schopno být delší dobu (řádově v hodinách) bez rodičů. Musí také zvládat komunikovat s cizími lidmi a být schopno pracovat ve skupině spolužáků. A v neposlední řadě se musí podřídit autoritě učitele. (Langmeier, aj. 2006)

Je nezbytné, aby dítě respektovalo to, že škola přináší řadu omezení a zátěží. Musí být schopno regulovat své pocity a impulzy. Mělo by se dostatečné míře umět vyrovnávat s obavami, neúspěchem a tlakem, který je na něj ve škole vyvíjen. Je důležité, aby pochopilo smysl požadavků, které jsou na něj kladeny, aby je nepřijímal pouze jako formalitu. Mohla by se tím snižovat jeho motivace k vyučování.

Morální hledisko

Morálka je souhrn mravních zásad, které zahrnují souhrn způsobů jednání jednotlivců ve společnosti. Dítě by před nástupem do školního vzdělávání mělo přijmout roli školáka a chovat se tak, jak to tato role vyžaduje. Mělo by mít určité pracovní a společenské návyky, které jsou utvářeny zejména výchovným vedením v rodině. Musí být samostatné a přijmout odpovědnost za své vlastní jednání.

Motivační hledisko

„Jde především o zjišťování úkolové a volní zralosti, tj. zralosti pro plnění úkolů, cílevědomosti, přiměřené vytrvalosti, schopnosti začít a dokončit adekvátně náročnou činnost. Motivaci dítěte ke školní práci ovlivňuje i chápání hodnoty a významu školního vzdělání, na čemž se výraznou měrou podílí rodina“. (Švingalová 2003, s. 45)

Dítě musí mít dostatečnou vnitřní motivaci a role školáka by měla být pro něho atraktivní. Nezralé děti nebývají ke školní práci motivovány a soustředí se spíše na uspokojení aktuálních potřeb. Nedostatečná motivace může být ovlivněna i postojem rodiny.

Sociální hledisko

Dítě přijmutím nové role školáka získává určitou sociální prestiž, ale také zátěž. Představa předškoláka o roli žáka je závislá na informacích a vlivu jiných osob, zejména rodiny. To zahrnuje přiměřenou samostatnost, schopnost pracovat ve skupině, být chopen podřídit se a přijmout cizí autoritu. (Švingalová 2003, s. 50)

O sociální zralosti mluvíme tehdy, když dítě k práci přistupuje svědomitě, bere věci vážně. Má smysl pro humor. Má zálibu v individuálních činnostech, ale ke hře již potřebuje partnery. Samo si vybírá kamarády, rádo spolupracuje v menších skupinách. Ve skupině se snaží prosadit své názory, je dominantní až panovačné. Preferuje aktivity založené na přidělených úlohách a předem stanovených pravidlech. Je soutěživé, má potřebu být první a nerado prohrává. Touží být milováno, potřebuje povzbuzení a podporu.

Ve školním prostředí se dítě podřídí denním zvyklostem a režimu dne. Má osvojené hygienické návyky. Je schopno strávit velkou část dne mimo domov. Přijímá autoritu učitele a akceptuje jeho příkazy.

3.3. Školní nezralost

Pokud dítě zaostává v jedné z výše popsaných oblastí, není dostatečně zralé pro nástup do školy a může dojít k selhání ve školním prostředí. Neznamena to, že nepatří do běžné základní školy, ale pouze je jeho vývoj pomalejší a potřebuje více času, aby bylo připravené na vstup do základní školy.

Mezi hlavní znaky fyzické nezralosti patří nedostatečný vzrůst či špatný zdravotní stav. Dítě může být nedostatečně zralé i v oblasti psychiky. Jedná se o pomalejší zrání nervového systému nebo některých jeho funkcí: nedostatečná úroveň percepce, horší úroveň vyjadřovacích schopností včetně logopedických vad, opožděný vývoj grafomotoriky, menší schopnost koncentrace pozornosti. Dalším znakem nezralosti může být nedostatek sociálních zkušeností. Většinou se jedná o nadměrnou fixaci na rodinu, zejména na matku a neschopnost separace.

Pokud dítě, které vykazuje jakékoliv znaky školní nezralosti, nastoupí do školního prostředí, vystavujeme ho rizikům předčasněho nástupu. Dítě se cítí nadměrně unavené a to může zatěžovat jeho imunitní systém a zvyšuje jeho nemocnost. Jeho vztah ke školnímu prostředí a k učení se může narušit, hlavně díky častým absencím ve výuce. Psychicky nezralé dítě nedokáže plně využívat svou rozumovou kapacitu, klesá jeho motivace k učení, často nepřiměřeně reaguje, bývá neklidné, nesoustředěné a hravé. Může mít také potíže s grafomotorikou, brzy získává odpor k psaní. Citově nezralé dítě má obavy, je úzkostlivé a může si vytvořit různé fobie. Přítomnost nezralého dítěte ve třídě komplikuje práci učitele. Zkušený pedagog ví, že musí k němu přistupovat dle jeho individuálních dispozic.

3.4. Kdo nejčastěji může rozpoznat zralost i nezralost dítěte?

Rodiče

Ti znají své dítě nejlépe, ale bohužel jsou často nekritičtí a někdy jim chybí možnost srovnání schopností svého dítěte s jeho vrstevníky. Přesto bývají nejčastějšími iniciátory vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Jedině rodiče mají právo rozhodnout o odkladu povinné školní docházky u svého dítěte, všichni ostatní činitelé mohou vhodnost odkladu pouze posoudit a doporučit či ne.

Mateřská škola

Učitelka v mateřské škole dítě nejen zná, protože má možnost s ním trávit poměrně dlouhou dobu, ale zná ho i ve vztahu k vrstevníkům a může ho srovnat s jinými dětmi. Navíc má pedagogické vzdělání a zkušenosti. Je proto dobré, pokud se rodiče radí právě s ní.

Lékař

Dětský lékař většinou zná dítě od jeho narození a dokáže posoudit především jeho somatickou stránku. Případnou nezralost může odhalit i pětiletá prohlídka. Někteří lékaři v rámci této prohlídky testují dovednosti dítěte na školní zralost.

Učitelka v základní škole

Zápis do 1. třídy bývá nenásilnou formou posuzování školní zralosti. Někde je zápis pojímán tak, aby případnou nezralost odhalil (test, zábavnou formou posuzovaná jazyková, tělesná, výtvarná stránka včetně běžných rozhovorů) a rodičům je doporučena případná návštěva pedagogicko-psychologické poradny.

Pedagogicko-psychologická poradna

Zajišťuje odbornou psychologickou a speciálně pedagogickou službu dětem a mládeži, jejich rodičům a učitelům na všech stupních škol. Služby, které poradna zajišťuje, se týkají především psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky a intervenční činnosti. Toto specializované poradenské pracoviště má nástroje k tomu, aby posoudilo zralost dítěte ke vstupu do školy co nejkomplexněji. Odborník v pedagogicko-psychologické poradně vždy posuzuje komplexní vývoj dítěte a snaží se částečně odhadnout jeho vývojové a vzdělávací možnosti do budoucna. Často se jedná o mezery v oblastech, které lze ovlivnit nácvikem, jako je grafomotorika nebo oblast zrakové a sluchové percepcie.

Speciálně pedagogické centrum

Jedná se o školské poradenské zařízení, které poskytuje poradenské služby dětem, žákům, studentům se zdravotním postižením, jejich rodičům - zákonným zástupcům, školám a školským zařízením. Je většinou zřízeno při mateřské nebo základní škole pro děti se

speciálními vzdělávacími potřebami, spolupráce je proto velmi těsná a probíhá po celý vývoj dítěte.

3.5. Metody zjišťování školní zralosti

Pro zjišťování školní zralosti a připravenosti existují různé metody. Jde o metody klinické (anamnéza, pozorování, rozhovor, ...) a testové. Testové metody jsou velmi často využívány zejména psychology, speciálními pedagogy i učitelkami v mateřské škole (dále jen „MŠ“). Učitelka MŠ však pouze v tom případě, že má dostatečné odborné teoretické i praktické znalosti a je nejlépe prakticky zaškolená pro práci s těmito metodami. Pro komplexní posouzení školní zralosti a připravenosti jsou výsledky těchto metod nepostačující. Mohou být však podkladem pro komplexní odborné vyšetření. (Švingalová 2003, s. 30-40)

Učitelka mateřské školy s dítětem tráví podstatnou část dne a navíc ho může sledovat v situacích, které simulují školní prostředí. V mateřských školách se provádí tzv. pedagogická diagnostika dítěte, při níž lze vycházet z řady standardizovaných nástrojů. Vedou se záznamové listy o dítěti, vytváří se portfolio dítěte, provádí se testy laterality, prověřuje se úroveň fonemického sluchu, orientace v prostoru. Pomohou nám i vývojové škály, které najdeme v učebnicích vývojové psychologie, můžeme použít i orientační test školní zralosti. Velmi nápaditou metodou, kterou můžeme dokumentovat pokroky jednotlivých dětí je metoda „Hruška“. Vychází se z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a klíčových kompetencí. Ve výsečích hrušky jsou uvedeny jednotlivé očekávané dovednosti s tím, že není bezpodmínečně nutné všechny splnit. Po stranách obrysu hrušky je vysvětleno, co každá výseč znamená: určit svou pravou a levou ruku, vyjmenovat čtyři roční období za sebou, dny v týdnu, určit první hlásku slova, počet slabik ve slově, uvázat kličku na botě, kreslit barevné obrázky, znát celé své jméno, určit základní barvy, uklízet si hračky, pozdravit a poděkovat atd. Čím je hruška více barevně vyplněna, tím více je dítě připravené na vstup do ZŠ. Je prostě „zralé jako hruška“. (Předškolák: pustíme ho do školy? 2009)

3.5.1 Jiráskův test školní zralosti

Jedná se o standardizovaný test, u kterého je třeba při jeho provádění zachovat standardní podmínky – záznamový arch, jednotné instrukce a vyhodnocení. Test se skládá ze tří subtestů:

- Kresba mužské postavy
- Nápodoba psacího písma

- Obkreslení skupiny teček

Doporučuje se, aby tento test neprobíhal za přítomnosti rodičů. Jedním z důvodů je schopnost separace od matky, ale také aby rodiče nemohli zasahovat do plynulého průběhu testu. Vyhodnocení se provádí na pětibodové škále. Nejlepší výkon je odměňován jedním bodem, nejhorší pěti body. V úlohách lze tedy získat 3 - 15 bodů. Pro každou úlohu jsou přesně stanovená kritéria hodnocení, vycházející z poznatků vývojové psychologie a empirických zkušeností s hodnocením testů u předškolních dětí. Výsledný součet bodů ukazuje na dosaženou úroveň školní zralosti, viz tabulka.

SOUČET BODŮ	ÚROVEŇ ŠKOLNÍ ZRALOSTI
3 - 5 bodů	Výrazný nadprůměr
6 bodů	Nadprůměr
7 – 9 bodů	Průměr
10 – 11 bodů	Slabší průměr
12 bodů	Podprůměr
13 – 15 bodů	Velmi slabá úroveň

Tabulka č. 1 - Hodnocení Jiráskova testu školní zralosti

Děti, které dosahují výsledku 12 – 15 bodů, jsou nejvíce ohrožené z hlediska školní úspěšnosti. Je třeba brát výsledek tohoto testu za orientační, ale je nutné dítě podrobit komplexnímu a podrobnějšímu vyšetření školní zralosti a připravenosti. Naopak dítě, které má výsledky nadprůměrné, bude s největší pravděpodobností ve škole z hlediska prospěchu velice úspěšné. Orientační testový výsledek je poměrně spolehlivým podkladem pro závěr o školní zralosti, nestačí však pro spolehlivé posouzení nezralosti. K tomu je třeba použít dalších diagnostických metod.

Kresba mužské postavy

Tento subtest posuzuje orientační úroveň obecné inteligence dítěte, jeho vývojovou úroveň, dosažení přiměřeného stupně představitosti, jemnou motoriku a vizuo-motorickou koordinaci. Hodnocení je následující:

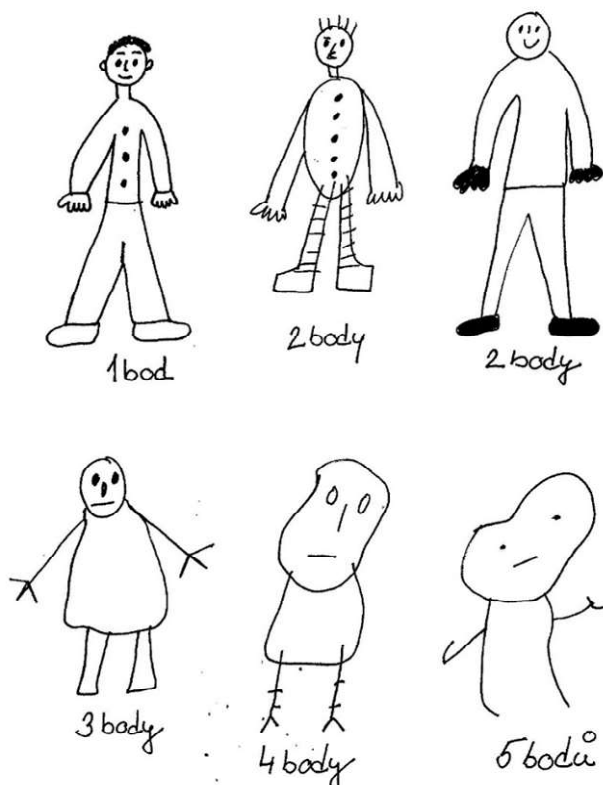
1 bod: Nakreslená postava má hlavu, krk, trup a končetiny. Dále vlasy, uši, oči, nos, ústa, pět prstů, oblečení. Postava je nakreslena syntetickým způsobem.

2 body: Není použit syntetický způsob. Tři chybějící části se promíjejí.

3 body: Kresba má hlavu, trup a končetiny. Paže nebo nohy jsou nakresleny dvojitou čarou. Toleruje se vynechání krku, uší, vlasů, oděvu, prstů.

4 body: Primitivní kresba s trupem. Končetiny jsou vyjádřeny jen jednoduchými čarami.

5 bodů: Chybí jasné zobrazení trupu („hlavonožec“) nebo obou párů končetin.

Obrázek č. 1- Hodnocení kresby mužské postavy

Nápodoba psacího písma

Testem zjišťujeme schopnost analýzy bohatě členěného tvaru, vyvinutí volního úsilí při náročném a málo přitažlivém úkolu, koncentraci pozornosti a vizuo-motorickou koordinaci. Děti mají napodobit větu: Eva je tu.

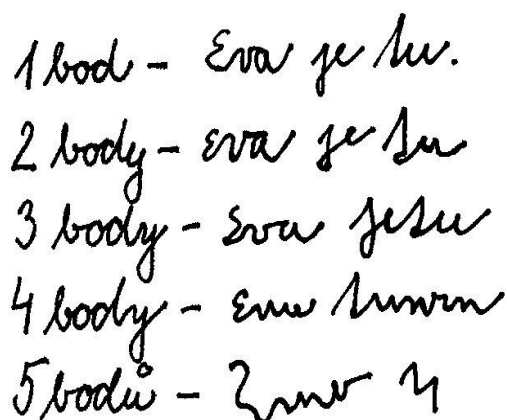
1 bod: Zcela dobře čitelné napodobení napsané předlohy. Písmena nejsou dvakrát větší než v předloze. Začáteční písmeno "E" má výrazně patrnou výšku velkého písmene. Písmena jsou dokonale spojena ve tři slova. Nesmí chybět tečka nad "j". Opsaná věta se od vodorovné linie neodchyluje o více než 30° .

2 body: Ještě čitelné napodobení napsané věty. Na velikosti písmen ani na dodržení vodorovné linie nezáleží.

3 body: Je patrné členění alespoň na dvě části. Lze rozpoznat alespoň 4 písmena předlohy.

4 body: S předlohou jsou si podobná alespoň 2 písmena. Celek ještě tvoří řádku "písmena".

5 bodů: Čmárání

1 bod - Eva je tu.
2 body - eva je tu
3 body - eva je tu
4 body - eva tu
5 bodů - Zmrt 4

Obrázek č. 2- Hodnocení napodoby písma

Obkreslení skupiny teček

Zjišťujeme schopnost analýzy a syntézy, volní úsilí. Úkolem dítěte je napodobit skupinu teček podle předlohy. Subtest je hodnocen takto:

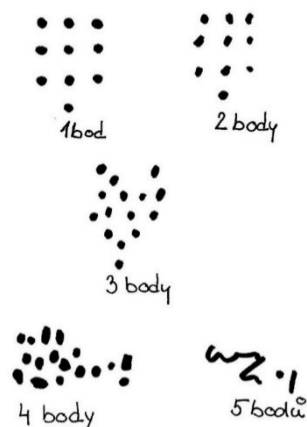
1 bod: Téměř dokonalé napodobení předlohy. Toleruje se malé vychýlení 1 bodu, zmenšení i zvětšení obrazce. Musí být rovnoběžný s předlohou.

2 body: Obrazec odpovídá předloze, lze prominout vychýlení 3 teček.

3 body: Celek se podobá předloze, teček nemusí být správný počet.

4 body: Obrazec se zde nepodobá předloze, skládá se ale z teček, na velikosti a počtu teček nezáleží.

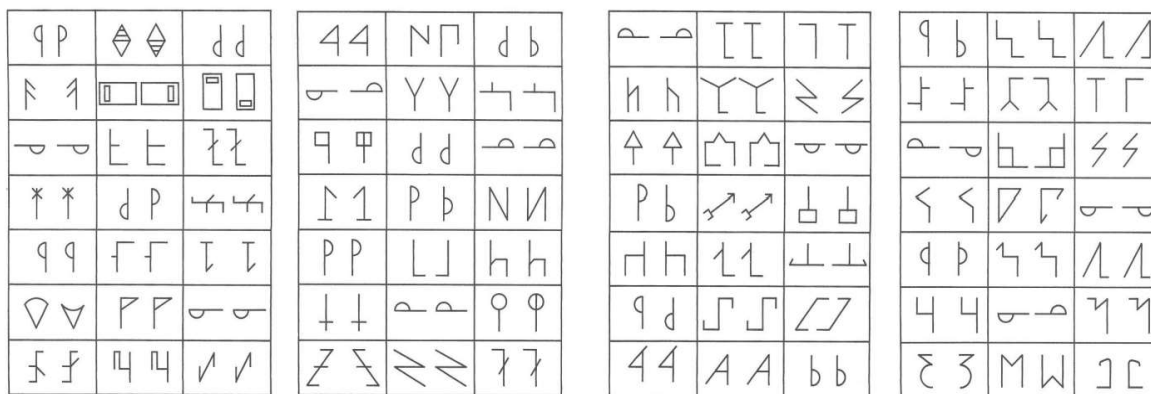
5 bodů: Čmárání.

Obrázek č. 3 - Hodnocení obkreslení skupiny teček

3.5.2 Edfeldtův reverzní test

V Edfeldtově reverzním testu má dítě za úkol rozlišovat dva obrázky. Jeho úkolem je určit, zda jsou obrázky stejné nebo odlišné. Když jsou obrázky odlišné, mělo by je dítě škrtnout. Test má 84 znaků a je určen pro děti od 5 do 8 let. Při testu sledujeme chování dítěte a zároveň měříme čas trvání testu. Díky němu se dozvíme, zda je dítě připravené pro čtení. Stává se, že děti předškolního věku zaměňují některé zrcadlově otočené obrázky. Aby dítě prošlo testem, může mít špatně 20 znaků.

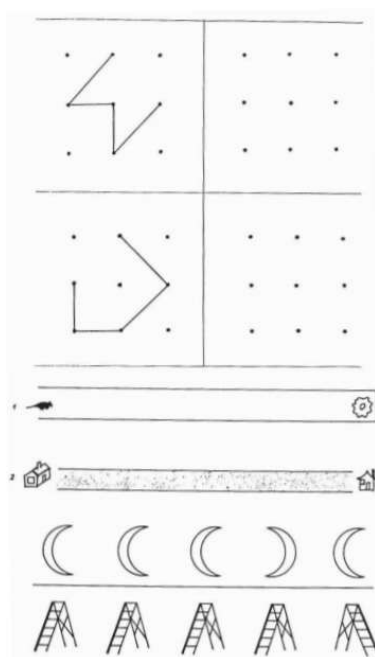
Obrázek č. 4 - Reverzní test – příručka. Edfeldt, 1992

3.5.3 Obrázkově - slovníková zkouška

Autorem tohoto testového materiálu je Ondřej Kondáš a pochází ze Slovenské republiky. Test je určen dětem předškolního věku a zjišťuje slovní zásobu a slovní pohotovost. Zkouška obsahuje 30 barevných obrázků. Úkolem dítěte je tyto obrázky popsat a okomentovat. Sám autor doporučuje tento test kombinovat s Jiráskovým orientačním testem.

3.5.4 Vývojový test zrakového vnímání (Marianne Frostigová)

Tento test slouží k vyhodnocení úrovně zrakového vnímání dětí. Je rozdělen do pěti subtestů, které lze použít i samostatně. V první části má dítě za úkol kreslit nepřerušované, rovné, zaoblené nebo hranaté čáry mezi ohraničujícími liniemi různé šířky, aniž by se jich dotklo, případně spojit jeden bod s druhým. Zde sledujeme, jak dítě pracuje se zrakovým vnímáním a jemnou motorikou. Druhou částí vývojového testu zrakového vnímání je najít určité obrazce (kosočtverce a elipsu). Obrázky jsou skryté nebo se prolínají. Třetím úkolem je rozeznání geometrických tvarů, které jsou odlišné velikostí, stínováním, rozmístěním v prostoru apod. Dítě rozlišuje stejné tvary od podobných. Čtvrtý úkol je na principu Edfeldtova reverzního testu. Dítě poznává, které tvary jsou obrácené a otočené. Obrázky jsou běžné předměty (např. hrníček, míč). Tímto testem zjišťujeme, jak je dítě připravené pro čtení. Pátým a zároveň posledním úkolem je obkreslování geometrických tvarů, které jsou nakresleny do soustavy teček. Tato část testu je založena na zrakovém vnímání a na grafomotorické schopnosti.

Obrázek č. 5 - Ukázka Vývojového testu zrakového vnímání Frostigové (Převzato z: Psychodiagnostika dětí a dospívajících, Svoboda et al. 2001)

3.5.5 Další používané testy školní zralosti

Test hvězd a vln spočívá v chápání pojmu hvězdy a vlny. Úkolem je nakreslit do daného prostoru dle svých představ hvězdy a vlny. Test je hodnocen na základě tvaru, prostoru, pohybu. (Svoboda, aj. 2001, s. 279)

Test sluchové analýzy (I. Eisler, V. Mertin) je určen pro děti ve věku 5 až 6 let. Dítě musí být soustředěné a má za úkol určit, jaká hláska je v zadaném slově. Test se skládá z 15 jednoslabičných slov. (Svoboda, aj. 2001, s. 150)

Subtesty Stanford-Binetova testu se zabývají opakováním vět, číslic, převypravováním příběhů, povídek, kresbou obrazce. Test je zpracován pro jednotlivé věkové kategorie. (Svoboda, aj. 2001, s. 178)

Zkouška znalostí předškolních dětí (Z. Matějček) je složena z 10 oddílů. Oddíl je tvořen čtyřmi otázkami, které se dítě snaží zodpovědět. Oddíly jsou rozdělené na témata: společenské zařazení, počet, čas, hry a sport, pohádky, zvířata, nástroje, zaměstnání, rostliny, domácnost. Za správně zodpovězenou otázku dostává dítě jeden bod. Výsledek 20 bodů značí, že dítě je průměrné. Zkouška trvá cca 10 až 15 minut, je určena pro předškolní děti ve věku 4 až 7 let a slouží k určení úrovně rozumových schopností a vědomostí. (Svoboda, aj. 2001, s. 199)

4 ODKLAD ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

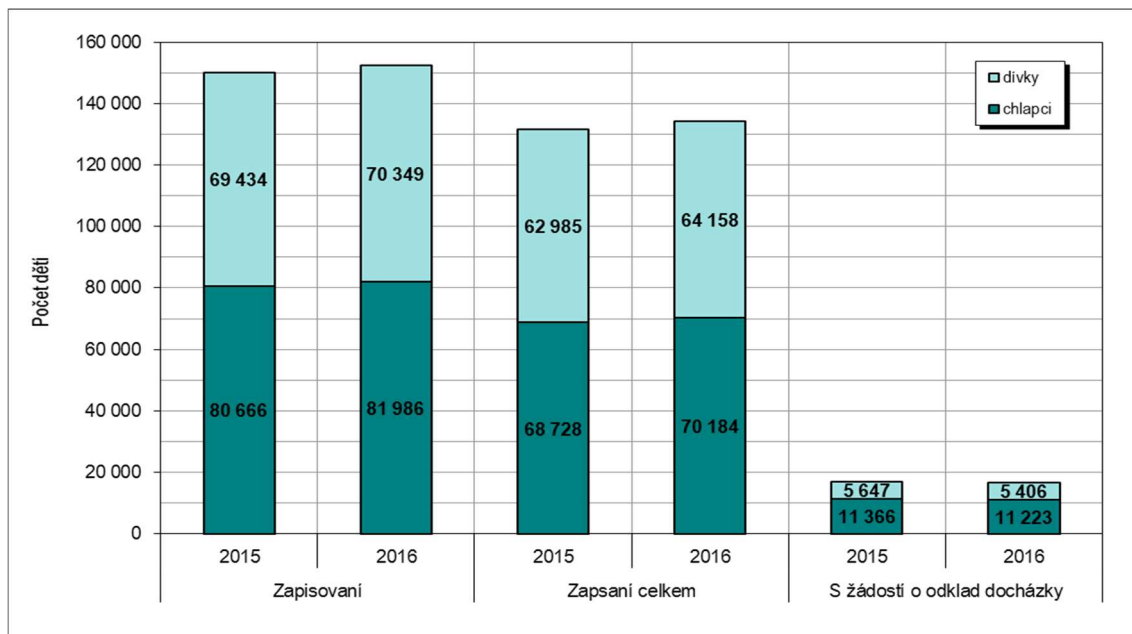
„Odklad školní docházky je preventivní opatření, které má chránit děti školsky nezralé před selháváním.“ (Klégrová 2003, s. 31)

Odklad povinné školní docházky je vymezen školským zákonem, § 37, a to takto: *„Není-li dítě po dovršení šestého roku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného poradenského zařízení a odborného lékaře. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku. V praxi to znamená, že rodiče nebo zákonní zástupci nemohou o odkladu školní docházky svého dítěte rozhodnout sami, ale jsou povinni svou žádost adresovanou příslušné základní škole (dále jen ZŠ) doložit dvěma doporučeními. Rozhodnutí o odkladu vydává ředitel školy, ve které bylo dítě zapsáno. Ředitel žádosti o odložení začátku povinné školní docházky vyhoví pouze v případě, že obě posouzení budou kladná.“* (Ležalová 2010, s. 12)

U žáka v průběhu prvního pololetí 1. třídy při projevení nedostatečné tělesné nebo duševní vyspělosti je možno se souhlasem zákonného zástupce žáka rozhodnout o dodatečném odkladu školní docházky. Zákonnému zástupci a jeho dítěti je doporučeno vzdělávání v přípravné třídě základní školy nebo v posledním ročníku mateřské školy. Dodatečný odklad školní docházky nelze využít u dítěte, které nastoupilo do 1. třídy po ročním odkladu. (MŠMT 2016)

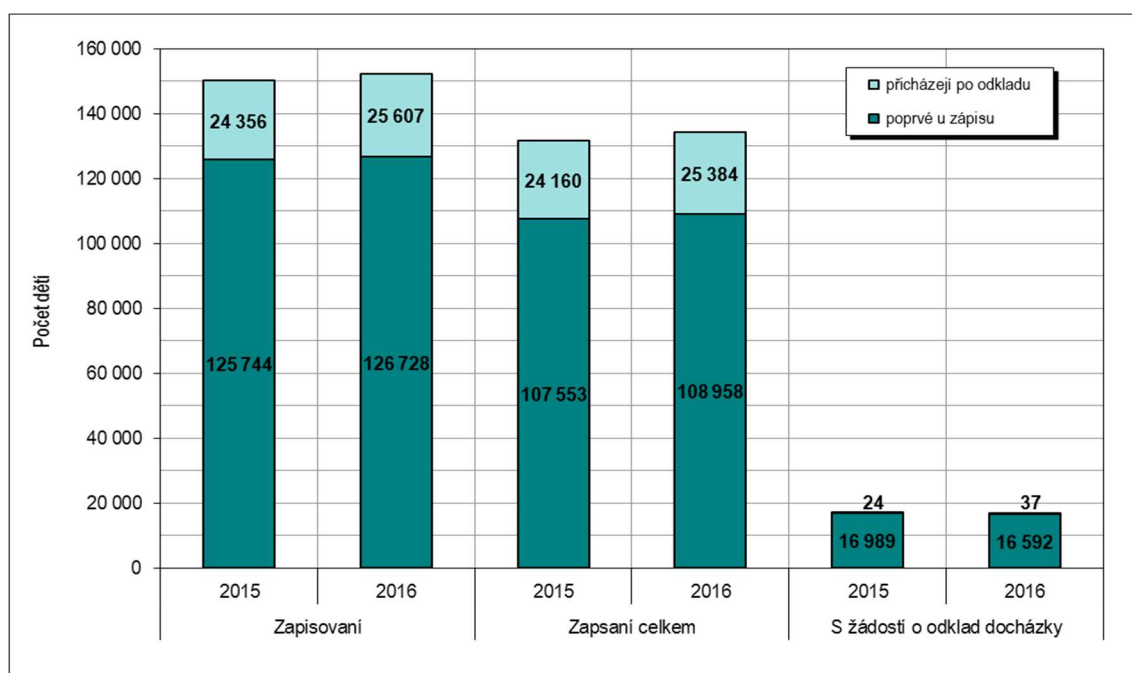
K lepší představě o počtu odkladů ve školním roce 2015/2016 slouží následující grafy:

Graf č. 1: Zápisy do 1. ročníku ZŠ – počty dětí podle výsledku zápisu a podle pohlaví v letech 2015 a 2016

Obrázek č. 6 - počty dětí podle výsledku zápisu a podle pohlaví v letech 2015 a 2016 (převzato z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/zapisy-do-1-rocniku-zakladnich-skol>)

Graf č. 2: Zápisy do 1. ročníku ZŠ – počty dětí přicházejících k zápisu poprvé a po odkladu podle výsledku zápisu v letech 2015 a 2016

Obrázek č. 7 - Zápisy do 1. ročníku ZŠ (převzato z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/zapisy-do-1-rocniku-zakladnich-skol>)

Děti, kterých se nejčastěji týká odklad školní docházky, jsou: „děti zdravotně oslabené, děti s významným opožděním kognitivního vývoje, děti s pomalejším nebo nerovnoměrným kognitivním vývojem, děti s výraznější nezralostí v některé z dílčích oblastí kognitivního vývoje, děti nezralé v oblasti práceschopnosti, děti nezralé v oblasti emocionálně-sociální“. (Bednářová 2010, s. 7)

Možnosti rodičů (zákonných zástupců) při žádání o odkladu povinné školní docházky:

- Rodiče mohou požádat o odklad školní docházky přímo u zápisu a tuto žádost dle zákona doložit. V takovém případě může ředitel školy rozhodnout o odkladu povinné školní docházky přímo.
- Pokud rodiče při zápisu k povinnému vzdělávání o odklad nepožádají, ale jsou informováni o možnosti jeho udělení, mohou ředitele školy požádat později. Samozřejmě, že žádost musí doložit způsobem stanovený zákonem. O odkladu povinné školní docházky musí být v souladu s § 37 odst. 3 školského zákona rozhodnuto před začátkem příslušného školního roku.

V případě, že je odklad schválen, předá rodič kopii Rozhodnutí mateřské školy a tím zajistí dítěti pobyt na následující školní rok. V tomto roce, stejně jako v posledním roce před zápisem do školy, je dítě osvobozeno od úplaty (školský zákon § 123, odstavec 2) v souvislosti s § 34, ve kterém je zakotveno přednostní právo dítěte navštěvovat poslední rok před vstupem do školy mateřskou školu, a to rovněž bezúplatně. Pokud je dítěti odložena školní docházka o jeden rok, je rodič povinen dítě v příštím roce opět k zápisu přihlásit. (Ležalová 2010, s. 13)

4.1 Nejčastější příčiny odkladu školní docházky

Pokud dítě není dostatečně zralé na vstup do primárního vzdělávání, i přestože dosahuje hranice šesti let věku, může vykazovat následující projevy nedostatků pro úspěšné zvládnutí všech potřebných nároků pro vstup do školy:

1. Dítě je nesoustředěné, nedokáže se dostatečně dlouho soustředit na určenou práci.
2. Dítě nedokáže rozlišit zrakové a sluchové podněty, nemá potřebnou úroveň poznávacích procesů.
3. Řeč není na určité úrovni.
4. Dítě není dostatečně motivované pro školní práci, opožděný socializační vývoj zabraňuje dítěti přijmout roli školáka.
5. Dítě je oslabené v psychickém vývoji.

6. Dítě špatně navazuje sociální kontakt.
7. Dítě má opožděný vývoj percepčně-motorických funkcí. Zejména nevyzrálá vizuomotorická koordinace např. nesprávný úchop při držení tužky, nekoordinované pohyby, nevyzrálé zrakové a sluchové vnímání, nezvládnutá prostorová orientace, nevyhraněná lateralita.
8. Děti bývají neklidné, nebo naopak utlumené. Může být také impulzivní, neobratné, závislé na blízké osobě – nejčastěji na matce, vzdorné, nekomunikující, nesamostatné, uzavřené do sebe, špatně navazující jakékoli kontakty.
9. Dítě je často a dlouhodobě nemocné.

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části jsem provedla šetření pomocí kvalitativního výzkumu, v rámci něhož jsem se snažila zjistit možná specifika a rozdíly ve způsobu realizace zápisu do 1. ročníku základního vzdělávání na dvou rozdílných základních školách. Použila jsem metodu rozhovoru a pozorování.

1 Cíl praktické části

Svou praktickou část jsem rozdělila na dvě dílčí etapy. Cílem první části byla komparace zápisů do primárního vzdělávání na dvou základních školách v Mladé Boleslavi. Jednalo se o běžnou základní školu a základní školu, která se zaměřuje na vzdělávání dětí se specifickými poruchami učení a chování.

Cílem druhé části bylo na základě poznatků, které jsem získala z pozorování zápisů sestavit a realizovat vlastní zápis do základního vzdělávání, který jsem provedla v mateřské škole v Mladé Boleslavi.

2 Výzkumné otázky

Zvolila jsem si dvě výzkumné otázky, na které jsem hledala v mém šetření odpovědi.

- 1) Jakým způsobem se liší zápis do základního vzdělávání na běžné základní škole a na základní škole, která se zaměřuje na vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení a chování?
- 2) Jaké metody práce používají pedagogové u zápisů do základního vzdělávání?

3 Metody výzkumu

- pozorování
- analýza výsledků činnosti dětí
- analýza a srovnání výsledků vlastního šetření v orientačních úkolech zjišťujících úroveň školní zralosti
- Rozhovor s dětmi
- Rozhovor s pedagogickými pracovníky

4 Popis použitých metod

Na základě rozhovorů a pozorování jsem se ve své praktické části snažila zjistit možná specifika a rozdíly ve způsobu realizace zápisů. Provedla jsem polostrukturovaný rozhovor jak s dětmi při realizaci vlastního zápisu, tak i s pedagogickými pracovníky.

Rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Používá se pro něj označení hloubkový rozhovor, jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek. Pomocí otevřených otázek je badatel schopen porozumět jiným lidem, jejich pohledu, který není omezen položkami v dotazníku. Za hlavní dva typy hloubkového rozhovoru můžeme označit polostrukturovaný rozhovor (vychází z předem připraveného seznamu témat a otázek) a nestrukturovaný neboli narativní rozhovor (může být založen jen na jediné předem připravené otázce a dále se badatel dotazuje na základě informací poskytnutých zkoumaným účastníkem). (Švaříček, aj. 2007, s. 159-160)

Pro zjištění důležitých informací o zápise od pedagogických pracovníků jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. Měla jsem předem připravené otázky, které mi měly přiblížit proces zápisu a práci s dětmi při něm. *„Rozhovor je do určité míry strukturovaná konverzace, kterou badatel řídí pomocí hlavních, navazujících a pátracích otázek.“* (Švaříček, aj. 2007, s. 162) *„Výhodou rozhovoru oproti jiným výzkumným metodám je navázání osobního kontaktu, který umožňuje hlubší proniknutí do motivů a postojů respondentů.“* (Chráska 2007, s. 182)

Při rozhovoru je důležité dodržovat několik bodů. Nejprve si zvolím oblast otázek, tak aby odpovědi byly co nejstručnější a zároveň, abych získala co nejvíce informací. *„Příprava rozhovoru by měla vést k tomu, že si badatel vytvoří schéma základních témat, která vycházejí z hlavní výzkumné otázky, a ke každému tématu několik otázek, jak by se na danou skutečnost mohl ptát. Témata pro rozhovor pocházejí z několika zdrojů, zejména však z odborné literatury, pozorování a z analýzy dokumentů.“* (Švaříček, aj. 2007, s. 162)

Druhou hlavní metodou mé praktické části bylo pozorování dětí a pedagogických pracovníků při zápisu do prvního ročníku. *„Pozorování je pravděpodobně jednou z nejtěžších metod sběru dat v kvalitativním výzkumu. V literatuře najdeme několik variant pozorování, avšak základním typem je zúčastněné pozorování.“* (Švaříček, aj. 2007, s. 142)

Provedla jsem pozorování zúčastněné/přímé a strukturované. *„Zúčastněné pozorování znamená takový druh pozorování, kdy sledujeme studované jevy přímo v prostředí, kde se odehrávají. Přímé pozorování znamená, že se badatel účastní zkoumaného jevu v čase a jeho průběhu. Při strukturovaném pozorování hledáme odpověď na předem vymezené a určené jevy.“* (Švaříček, aj. 2007, s. 144-145)

5 Výzkumný soubor

5.1 Základní škola Mladá Boleslav Václavkova 1082

- Zřizovatel město Mladá Boleslav
- Příspěvková organizace
- Ve školním roce 2016/2017 škola sdružuje 23 tříd na prvním stupni a 12 tříd na druhém stupni.

Objekt školy je umístěn v lokalitě sídliště Severní město. Školní budova má charakter pavilónové školní budovy. Tato budova byla uvedena do provozu již v roce 1978 a v roce 2010 byla zcela zrekonstruována.

Škola je velice dobře materiálně vybavena. Nachází se zde 49 učeben, z toho 17 jsou odborné pracovny a 18 učeben je vybaveno interaktivními tabulemi s multimediálním programovým vybavením. V počítačové učebně je k dispozici 30 počítačů. K výuce tělesné výchovy jsou k dispozici dvě tělocvičny a nově vybudované hřiště za budovou školy, které je ve společném užívání se sousední základní školou. K výuce výtvarné výchovy i pro zájmovou činnost je k dispozici keramická pec s přípravnou dílnou a dílnou s hrnčářským kruhem.

Součástí školy není školní jídelna. Žáci se chodí stravovat do školní jídelny, jejíž budova se nachází hned vedle školy. (7. ZŠ 2017)

5.1.1 Vzdělávací program školy

- Výchovně vzdělávací proces je realizován podle Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání „Škola pro každého“ ve všech ročnících.
- Třídy VI. A, VIII. A a IX. A mají posílenou dotaci hodin matematiky a jsou vedeny jako třídy s rozšířenou výukou matematiky.
- Podle Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání „Škola pro každého“ je výuka prvního cizího jazyka zahajována ve 3. ročníku s dotací tří hodin.
- Druhý cizí jazyk (němčina, ruština, španělština) volí žáci v sedmém ročníku s dvouhodinovou týdenní dotací.
- Zřízení třídy pro jazykovou přípravu cizinců – žáků ze zemí EU.
- K 1. 9. 2005 byla škola zařazena do sítě škol poskytujících jazykovou přípravu cizinců pocházejících z členských států EU ve věku povinné školní docházky. Příprava probíhá formou 70 hodinového kurzu po dobu nejvýše 6 měsíců, a to na základě žádosti zákonného zástupce žáka. (7. ZŠ 2017)

5.1.2 Popis zápisu do základního vzdělávání

Na této škole je zápis do 1. třídy považován jako důležitý mezník v životě dětí i jejich rodičů. Na organizaci zápisu se podílí nejenom pedagogové školy, ale také žáci, kteří představují pohádkové postavy.

Celý proces začíná na začátku pohádkového lesa. Zde rodiče své děti přihlásí, vyplněním zápisního lístku (příloha č. 1) a poté si je jeden z pedagogických pracovníků převezme. Žák s učitelem prochází jednotlivá stanoviště, kde je přivítá a odměňuje jeden ze sedmi trpaslíků a čarodějnice. Celkem je 8 stanovišť. S přibývajícím nárůstem zájmu o tuto školu se každé stanoviště nachází v jedné třídě školy. Rodiče i dítě si zároveň mohou prohlédnout školu a vybavenost tříd. Rodiče u jednotlivých úkolů nejsou přítomni, ale mohou své dítě z dálky pozorovat.

Učitel během zápisu provází a hodnotí dítě do dotazníku (příloha č. 2). Po splnění úkolu získá dítě od každého trpaslíka a čarodějnice razítko do svého památníku na zápis do první třídy (příloha č. 3). Na závěr své cesty pohádkovým lesem získává dítě kornout se sladkostmi, slavnostní medaile a výrobky od žáků školy. Tyto odměny dětem předává Sněhurka s princem.

Popis jednotlivých stanovišť zápisu

1. Seznámení mezi žákem a učitelem, navázání kontaktu

Na začátku se hodnotí, jaké má dítě vyjadřovací schopnosti a jak navazuje kontakt s učitelem. Následuje rozhovor o činnostech v mateřské škole a reprodukce básně či písničky. Učitel se s dítětem usadí do lavice a vedou nenásilný rozhovor.

2. Geometrické tvary a barvy

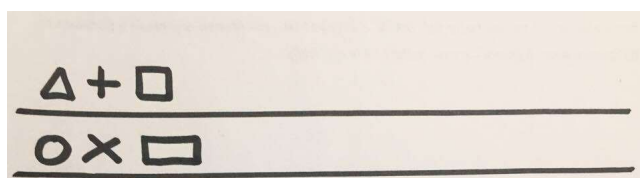
Na stole jsou rozloženy různě barevné dřevěné tvary. Zde má dítě rozpoznat základní geometrické tvary (kruh, obdélník, čtverec, trojúhelník) a barvy.

3. První část „Orientačního testu školní zralosti“

Učitel si s dítětem usedne do lavice, kde na něho čekají tři úkoly.

a) Trojice geometrických obrázků

Dítě má za úkol pojmenovat tvary a potom kreslit stejné obrázky vždy v celém řádku. Úkol musí plnit zcela samostatně bez možnosti gumování. V průběhu testu učitel sleduje správný úchop tužky, dominantní ruku a schopnost soustředění se na úkol.

Obrázek č. 8 - Trojice geometrických obrázků

Za výsledek v tomto subtestu považujeme součet nakreslených trojic v obou řádcích dohromady. Trojici musí tvořit obrázky ve stejném pořadí jako v předloze. Tolerujeme nepřesnost kresby: šišatý kroužek, nerovnostranný čtverec, trojúhelník, nedotažení pravého úhlu v křížku. Křížek v prvním řádku musí však být tvořen přibližně svislou a vodorovnou čarou, „krát“ musí být proti křížku v prvním řádku nakloněný. Tolerujeme i přetažení pravých okrajů jedním obrázkem.

Hodnocení 1: počet správných trojic 12 a více

Hodnocení 2: počet správných trojic 10 – 11

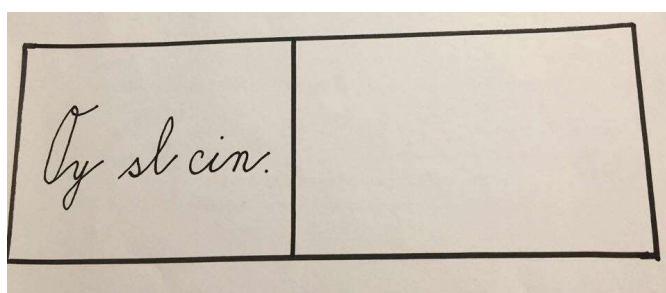
Hodnocení 3: počet správných trojic 5 – 9

Hodnocení 4: počet správných trojic 3 – 4

Hodnocení 5: počet správných trojic 2 a méně

b) Zobrazení psacího písma (nápodoba obrázků)

Po zjištění dominantní ruky pracují praváci vpravo a leváci vlevo. V žádném případě není nutné, aby dítě písmena četlo. V tomto případě se jedná pouze o „obrázky“ některých písmen. Dítě má za úkol se je pokusit napodobit.

Obrázek č. 9 - Zobrazení psacího písma (nápodoba písma)

Hodnocení 1: Přesné napodobení předlohy – všechna písmena jsou jasně čitelná, řádek písmen je rozdělen na tři části (zleva), tečka nad písmenem „i“ a za větou. Napsané písmo musí tvořit jeden vodorovný řádek, který se na délku vejde do rámečku.

Hodnocení 2: Při napodobení předlohy není čitelné jedno písmeno. Tolerujeme vynechání jedné tečky. Písmo tvoří tři slova. Řádek nemusí být vodorovný, ale musí se vejít na délku do rámečku.

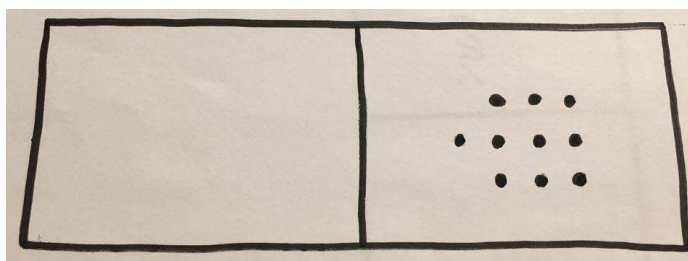
Hodnocení 3: Požadujeme pět čitelných písmen. Věta tvoří alespoň dvě části, na délku se nemusí vejít do rámečku (může přesáhnout eventuálně část, může být napsána nad nebo pod řádkem uvnitř rámečku). Tolerujeme vynechání obou teček. Začáteční písmeno nemusí být větší než ostatní písmena.

Hodnocení 4: Alespoň dvě písmena jsou čitelně napodobena. Písmo nemusí tvořit řádek.

Hodnocení 5: čitelné napodobení pouze jednoho písmena, eventuálně jen čmárání.

c) Obkreslení skupiny 10 bodů

Pro lepší přiblížení dítěti je učitel nemusí nazývat body, ale puntíky. Úkolem dítěte je shodně obkreslit do daného políčka.

Obrázek č. 10 - Obkreslení skupiny deseti bodů

Hodnocení 1: Přesné napodobení předlohy. Puntíky (ne kroužky apod.) musí být svisle i vodorovně v úplném zákrytu. Zmenšení obrazce je přípustné, zvětšení nesmí být o více než polovinu.

Hodnocení 2: Tolerujeme vychýlení jednoho puntíku a kreslení puntíků jako nevyplněných kroužků.

Hodnocení 3: Nakreslená skupina bodů se vnějším obrysem tvaru ještě podobá předloze (dole užší než nahoře). Tolerujeme nesprávný počet teček a jakékoliv vychýlení z řádku a sloupce.

Hodnocení 4: Tečky ještě tvoří nějaký uzavřený útvar (obdélník, čtverec, kosočtverec, kruh, elipsu aj.)

Hodnocení 5: Puntíky jsou volně rozptýlené po ploše, eventuálně jen čmárání.

4. Výslovnost, reprodukce obsahu

V této třídě se nachází spousty knížek, obrázků s písmenky, kartičky a jiné pomůcky, které jsou potřebné k nácvičku výslovnosti. Úkolem žáka je opakovat jednotlivá slova po učiteli. Může i ukazovat na obrázky, na které písmeno začíná.

L	letadlo	lopata	+ ; -
S	stůl	pes	
Š	šky	našlo	
C	vejce	slepice	
Č	míč	kočka	
R	ryba	vrána	
Ř	řepa	řeže	
Ž	žába	žalud	

Obrázek č. 11 - Výslovnost slov

U výslovnosti hodnotíme, zda vše správně opakuje, jestli nemá problémy se sykavkami, problémy s r a ř, zda netrpí patlavostí.

5. Pravolevá orientace, postihování podobnosti a rozdílů

V tomto úkolu má dítě za úkol popsat, kde se jednotlivé obrázky nachází – zda jsou vpravo či vlevo. Na stole jsou různé obrázkové kartičky, stavebnice nebo domečky s otevíracím okénky. Dítě si může vybrat samo, s jakou pomůckou bude přezkoušeno.

Například má určit co se nachází vedle Sněhurky, ať otevře okénko vpravo dole nebo přesunout kostku doleva apod.

6. Matematické představy, schopnost kategorizace

Na stole jsou připravená počítadla, různé řady čísel a kartičky s číslicemi. Dítě má za úkol seřadit kartičky s číslicemi, poznat číslice, má spočítat kolik je vlaštoviček na počítadle nebo spočítat kolik bodů je na tabulce.

7. Jemná motorika

Tento úkol spočívá v uvázání tkaniček na dřevěné desce, která představovala boty. Hodnotí se, zda umí kličku, nebo alespoň uzel.

8. Druhá část „Orientačního testu školní zralosti“ – kresba mužské postavy

Dítě má za úkol nakreslit prince. Zralé dítě by mělo přijmout tento úkol bez problémů. Pokud chce kreslit jiné obrázky, je mu třeba vysvětlit, že nyní má tento úkol a později bude moci kreslit něco dle svého výběru.

Hodnocení 1: Nakreslená postava musí mít hlavu, trup a končetiny. Hlava je s trupem spojena krkem a není větší než trup. Na hlavě jsou vlasy a uši, v obličeji oči, nos a ústa. Paže jsou zakončeny pětiprstou rukou. Nohy jsou dole zahnuté. Znázornění oblečení. Postava je kreslena syntetickým (obrysovým) způsobem.

Hodnocení 2: Splnění všech požadavků jako na jedničku kromě syntetického způsobu zobrazení. Tři chybějící části – krk, vlasy, prsty na ruce) mohou být prominuty, jsou-li vyváženy syntetickým zobrazením.

Hodnocení 3: Kresba musí mít hlavu, trup, končetiny. Paže nebo nohy jsou nakresleny dvojčarou. Tolerujeme vynechání krku, uší, vlasů, oděvu, prstů a chodidel. Též tolerujeme vynechání krku, hlavu větší než trup, případně jiné špatné proporce postavy.

Hodnocení 4: Primitivní kresba s trupem. Končetiny jsou vyjádřeny jednoduchými čarami.

Hodnocení 5: Chybí jasné zobrazení trupu (hlavonožec), popř. knoflíky mezi končetinami nebo k hlavě připojen trup bez končetin. Čmárání.

5.1.3 Vyhodnocení

Na závěr se také hodnotí ostatní provedené úkoly a spolupráce dítěte po celou dobu zápisu. Hodnocení screeningového testu školní zralosti dochází až po úplném dokončení dle platných pokynů pro vyhodnocení „Orientačního testu školní zralosti“. Vše se zapíše do příslušného dokumentu, kde je součástí i kresba mužské postavy. (příloha č. 4)

Každý úkol orientačního testu školní zralosti je hodnocen pět stupni a výsledná známka je orientačním měřítkem školní zralosti.

Součet bodů 4 – 6: výrazný nadprůměr v hodnocení školní zralosti

Součet bodů 7 – 8: nadprůměr

Součet bodů 9 -13: široký průměr

Součet bodů 14 – 16: velmi slabá úroveň

Součet bodů 17 – 20: nedostatečná úroveň školní zralosti

Rodiče jsou poté informováni o výsledcích dítěte. Dítě je buď přijato, nebo je rodičům navrhnutá návštěva logopedické poradny či pedagogicko–psychologické poradny. Pokud je dítě přijato, vyplní zákonní zástupci žádost o přijetí dítěte k základnímu vzdělávání (příloha č. 5). Pokud dítě nevykazuje ve všech sledovaných oblastech alespoň průměrné známky zralosti, je navržen odklad školní docházky. V případě, souhlasu, vyplní rodiče žádost o odklad školní docházky (příloha 6).

5.2 Základní škola Mladá Boleslav Komenského náměstí 76

- Zřizovatel město Mladá Boleslav
- Příspěvková organizace
- Ve školním roce 2016/2017 škola sdružuje 11 tříd na prvním stupni a 12 tříd na druhém stupni

Objekt školy se nachází ve staré části města Mladá Boleslav. Tato budova i škola patří historicky mezi nejstarší instituce ve městě. V roce 1993 vznikl za podpory města projekt na školu pro děti se specifickými poruchami učení. V prvních letech projektu byly naplňovány těmito dětmi jen ročníky na I. stupni. Později docházelo k postupnému utlumování klasických tříd a dnes jsou ve škole výhradně třídy pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

Náplň výuky se výrazně od běžné základní školy neliší. Liší se spíše metodami a formami práce se žáky, které vyžadují individuální a specializovanou péči. Vzhledem k tomu, je ve třídách snížený počet žáků. Maximální počet žáků ve třídě je 14. V současné době se jedná o jedinou školu v Mladé Boleslavi, která využívá metodu „SFUMATO“. Žáci se stravují ve školní jídelně, která není součástí budovy, ale patří ke škole. (1. ZŠ 2017)

5.2.1 Popis zápisu do základního vzdělávání

Na této škole je zápis do 1. třídy spíše formální záležitostí. Děti, které se ho účastní, mají doporučení z pedagogicko – psychologické poradny. Přesto si zápisem procházejí, aby si pedagogové ověřili, zda dítě potřebuje speciální vzdělávání či nikoliv.

Rodiče s dětmi nejdříve své dítě přihlásí u paní zástupkyně, která si ověří, že dítě má být zapsáno na jejich škole. Poté si dítě převezme jeden z pedagogických pracovníků, který s dítětem odchází do vedlejší třídy. U pohovoru nejsou přítomni rodiče. Pedagog hodnocení dítěte zapisuje do dotazníku (příloha č. 7).

Zápis probíhá v malé třídě. Na každé lavici leží pomůcky, které jsou k dispozici při vyšetření. Každá učitelka si vezme jedno dítě do jedné lavice a tam s ním pracuje. Nejdříve

se s ním snaží navázat nenásilný rozhovor. Pokouší se zjistit, zda zná své jméno a bydliště. Pokud zná nějakou básničku nebo písničku, zda je schopen ji reprodukovat.

Dle pozorování průběhu zápisu jsem identifikovala několik oblastí, na které se pedagogové zaměřují při zápise.

Poznávání barev a kresba postavy

Učitel předá dítěti pastelky a ptá se ho, zda ví, jak se jednotlivé barvy nazývají. Pokud je nezná všechny, učitel se mu snaží být nápomocný. Během kresby postavy se učitel snaží navázat plynulý rozhovor o činnostech v mateřské škole a pozoruje držení tužky. Po nakreslení postavy učitel s dítětem obrázek rozebírá. Dítě popisuje co je na obrázku a koho nakreslil.

Logopedická diagnostika, zraková percepce a předmatematické dovednosti

Dítě opakuje slova po učiteli za účelem zjištění případné řečové vady. Cílem je správné vyslovování všech hlásek. Poté se přesunují do přední části třídy. Děti na tabuli hledají stejné geometrické tvary. Na konec je mají pojmenovat a spočítat.

Jemná motorika

Na závěr má dítě uvázat tkaničku na botě, aby učitel mohl zhodnotit dovednosti související s jemnou motorikou. Tím zápis pro dítě končí. Jako odměnu si dítě odnáší jeden až dva výrobky, které vyrobili žáci školy.

Rodiče jsou seznámeni s celkovým hodnocením. Pokud dítě vykazovalo v některých zjišťovaných oblastech nedostatečnou zralost, která se neslučuje s docházkou do primárního vzdělávání, je rodičům doporučen odklad školní docházky. V případě souhlasu zákonní zástupci vyplní žádost (příloha č. 6). Pokud je dítě přijato, vyplní zákonní zástupci žádost o přijetí dítěte do základního vzdělávání (příloha č. 5). Zhruba po měsíci škola rozešle rozhodnutí o přijetí žáků k základnímu vzdělání (příloha č. 8).

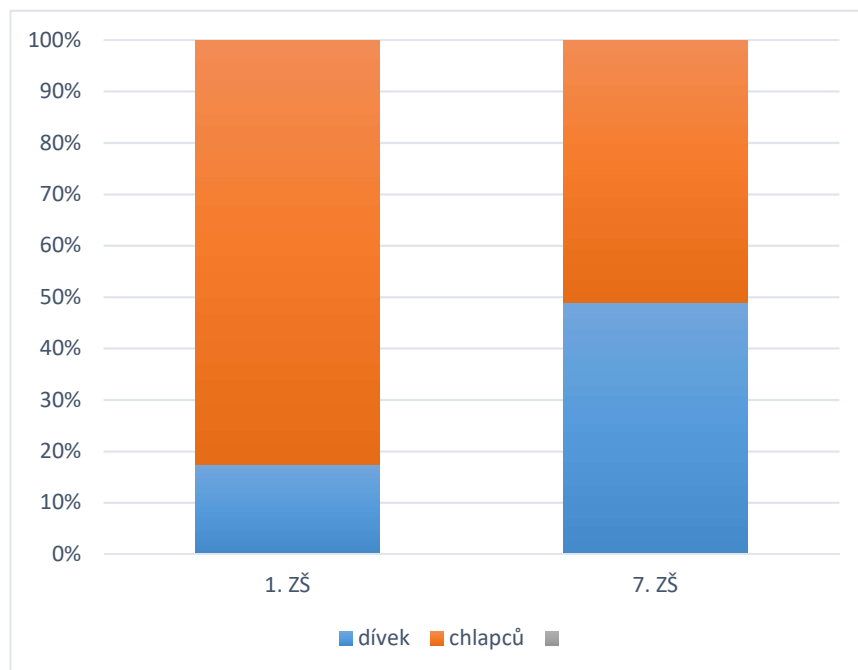
6 Komparace jednotlivých zápisů

6.1 Komparace zápisů v grafech

Na 1. ZŠ se zápisu účastnilo celkem 40 dětí, z toho 33 chlapců a 7 dívek. Na 7. ZŠ se zápisu zúčastnilo celkem 153 dětí, z toho 78 chlapců a 75 dívek. Z čísel vyplývá, že na 7. ZŠ byla účast téměř čtyřnásobná.

V následujících grafech porovnávám počet dětí, které se se zápisu zúčastnily, a dále porovnávám počet dětí, které byly přijaty a počet dětí, kterým byl doporučen odklad školní docházky.

Graf č. 3: Porovnání počtu dětí, které se zúčastnily zápisu na jednotlivých školách

Obrázek 12 - Porovnání počtu dětí, které se zúčastnily zápisu na jednotlivých školách

Z grafu vyplývá, že se na obou školách zápisu zúčastnilo více chlapců než dívek.

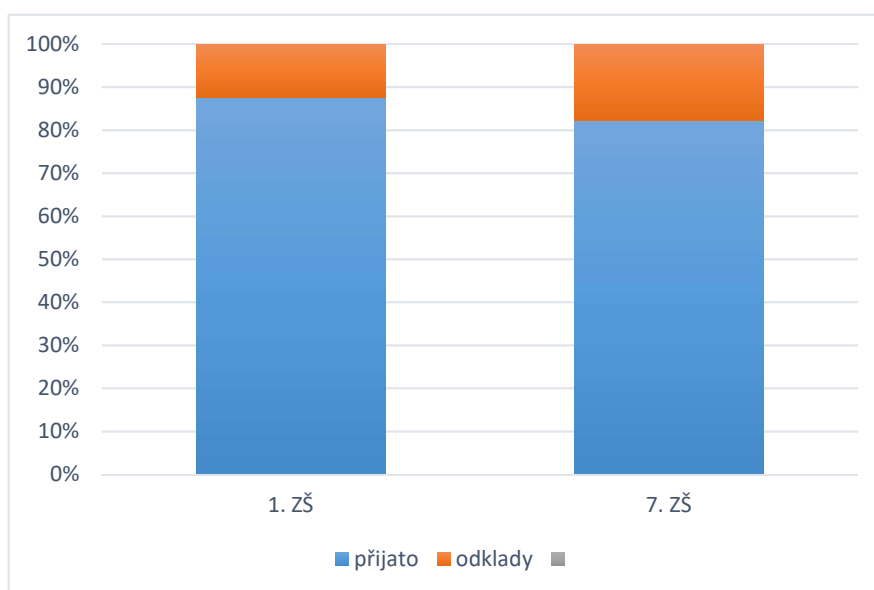
Dále jsem porovnávala počet přijatých dětí. Na 1. ZŠ bylo přijato 35 dětí, z toho 6 dívek a 29 chlapců. Na 7. ZŠ bylo přijato 126 dětí, z toho 66 dívek a 60 chlapců.

Ve školním roce 2016/2017 bylo otevřeno na 7. ZŠ celkem pět prvních tříd. V každé třídě je přibližně 25 žáků. Na 1. ZŠ se otevřely tři první třídy, kde každou třídu navštěvuje přibližně 11 až 12 žáků.

V následujícím grafu porovnávám počet přijatých dětí a počet doporučených odkladů na obou školách. Na 1. ZŠ byl doporučen 5 žákům odklad, z toho 1 dívce a 4 chlapcům. Na 7. ZŠ byl doporučen odklad celkem 27 dětem, z toho 9 dívkám a 18 chlapcům.

7. ZŠ nabízí i tzv. HYPO program, který byl nabídnut 17 dětem. Je zaměřený na poruchy pozornosti a je určen předškolním dětem před jejich nástupem do prvního ročníku.

Graf č. 4: Porovnání počtu přijatých dětí a doporučených odkladů

Obrázek 13 - Porovnání počtu přijatých dětí a doporučených odkladů

Z grafu vyplývá, že na obou školách byl odklad doporučen více chlapcům než dívkám. Na 1. ZŠ byl odklad doporučen zhruba 12 % zúčastněných dětí. Na 7. ZŠ byl odklad doporučen přibližně 18 % zúčastněných dětí. Vzhledem k tomu, že 7. ZŠ je běžná spádová škola a nezaměřuje se primárně na výuku dětí se specifickými poruchami učení a chování jako 1. ZŠ, je pochopitelné, že zde doporučují více odkladů než na druhé sledované škole, kde je ve třídách maximálně 12 dětí a tím pádem i lepší podmínky pro práci s dětmi s nějakým handicapem a možnost individuálního přístupu ke každému žákovi.

6.2 Oblasti komparace

1. Organizace zajištění zápisu

Pro nezávislého pozorovatele působí organizace zápisu na Základní škole Václavkova 1082 (dále jen „7. ZŠ“) propracovaněji. Při vstupu do školy byly všude přehledné značky, které směřovaly k místu konání zápisu. Na rozdíl od druhého výzkumného vzorku – Základní školy Komenského náměstí 76 (dále jen „1. ZŠ“). Na této škole měli pouze napsaný vzkaz na vstupních dveřích o konání zápisu v 1. patře školy. Rodiče, kteří si ho nevšimli při vstupu, si pak nevěděli rady, kam mají jít.

Při registraci dětí rodiče na 7. ZŠ nemuseli čekat, protože jim s administrativou dětí pomáhaly i tři vychovatelky. Tradičně větší zájem o školu ze strany rodičů způsobuje nutnost zapojení většího množství pedagogů. Na 1. ZŠ je koncept a průběh zápisu jednodušší. Jeho

součástí je nezbytná kontrola doporučení z pedagogicko-psychologické poradny (dále jen „PPP“).

Zpravidla dítě, které je zaregistrováno, plnilo zápis na 1. ZŠ ihned, právě díky krátkému programu a menšímu počtu dětí. Program na 7. ZŠ trval téměř 45 minut, což způsobilo kratší čekání dětí, než si je vyzvedl pedagog jako průvodce zápisem. Tato doba sloužila k prohlídce školy a učeben. Z pohledu dítěte si myslím, že je lepší hned po příchodu začít plnit úkoly, a to právě z důvodu velké nervozity. Na 1. ZŠ trvá zápis přibližně 15 – 20 minut. Dítě plní téměř všechny úkoly v lavici. Učitelky působí klidně, na dítě se nesnaží naléhat. Vzhledem k tomu, že děti jsou v jedné třídě, se zkoušející dítě nemusí plně soustředit a může více chybovat.

2. Celková atmosféra zápisu

Pro každé dítě je tento den velice důležitý. Zápis je prvním krokem k získání nové sociální role. Všichni pedagogové na obou školách se snažili vytvořit při zápisu slavnostní atmosféru. Z mého pohledu se 7. ZŠ této role zhostila o trochu lépe. Prostředí působilo slavnostněji a propracovaněji. Na druhou stranu si myslím, že i přes to, že zápis na 1. ZŠ je spíše formálnější záležitostí, se pedagogové snaží vytvořit slavnostní atmosféru. Dítě, které absolvuje zápis na této škole, má zpravidla diagnostikovanou specifickou poruchu učení nebo chování proto pedagogové volí jednodušší, kratší a pro děti méně stresující formu zápisu.

Náročnost úkolů a tematické zaměření zápisu.

Obě školy vycházejí z Jiráskova testu školní zralosti, nicméně si tento test uzpůsobily dle svých potřeb. Kromě tohoto testu obě školy prověřovaly děti v poznávání barev, v zrakové oblasti, předmatematických dovedností, v oblasti jemné motoriky a logopedie. Logicky větší náročnost úkolů byla na 7. ZŠ. Bylo zde zařazeno plno úkolů pro komplexní prověření všech oblastí dítěte.

Velké pozitivum je také vždy, když je zápis nějak tematicky zpracován. Na 7. ZŠ byl celý zápis inspirován pohádkou Sněhurka a sedm trpaslíků. Dítě přijímá úkol od dítěte, v tomto případně od pohádkové postavy. Celý zápis nese název Pohádkový les. Na 1. ZŠ nebyl zápis tematicky zpracován. Motivace na jakémkoliv téma, nejlépe pohádkové, působí pozitivně na psychiku dítěte a učitel se ujímá role pomocníka při řešení úkolu.

7 Sestavení vlastního zápisu do primárního vzdělávání

Návštěvou obou zápisů na dvou různých školách jsem získala pro mě velice důležité poznatky, které jsem využila při svém prvním pokusu o sestavení vlastního zápisu pro předškolní děti. Snažila jsem se úkoly postavit tak, aby jeden úkol prověřil co nejvíce oblastí a trval optimální dobu. Volila jsem takové úkoly, o kterých jsem se zmiňovala v teoretické části a z poznatků ze svého pozorování. Hodnocení jsem zpracovala do jednoho záznamového archu. (příloha č. 9)

Program jsem rozdělila celkem do čtyř hlavních oblastí:

1. Seznámení s dítětem

První úkol slouží k navázání kontaktu s dítětem a odbourání případné nervozity. Zde použiji metodu otevřeného rozhovoru a plynule naváži na plnění dalších úkolů.

Položím dítěti tři, podle mě, základní otázky. A to: „*Jak se jmenuješ? Kde bydlíš? Co děláš rád v mateřské škole? Co rád děláš doma?*“. Na základě odpovědí a chování dítěte budu hodnotit, zda dítě navazuje kontakt bez obtíží nebo se stydí či nekomunikuje vůbec.

2. Obrázkově – slovníková zkouška

Tento úkol jsem postavila na základě obrázkově – slovníkové zkoušky od Ondřeje Kondáše. Zvolila jsem třicet obrázků, na kterých se objevují různě barevné geometrické tvary a obrázky, kterými jsem prověřila správnou výslovnost dítěte. V tomto úkolu jsem zhodnotila slovní zásobu, výslovnost, slovní pohotovost, znalost barev a znalost geometrických tvarů.

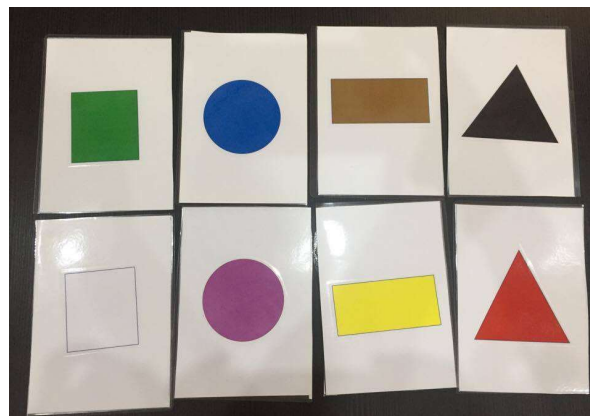
Všech 30 obrázků jsem rozdělila na tři skupiny. První skupina obsahovala 16 obrázků, které se zaměřily na správnou artikulaci. Volila jsem taková slova, která se dají lehce z obrázku rozpoznat a na kterých se dá nejlépe rozpoznat logopedická vada. Na dalších 8 obrázcích byly různě barevné geometrické tvary, které mělo dítě přesně popsat. To znamená, že dítě dostalo pokyn, aby zodpovědělo, co je na obrázku za geometrický tvar a jakou má barvu. Posledních 6 obrázků sloužilo k posouzení slovní pohotovosti. Snažila jsem se volit takové obrázky, se kterými se dítě může setkat v běžném životě.

Na základě odpovědí jsem zhodnotila, z hlediska slovní zásoby a pohotovosti, zda dítě hovoří plynule, reaguje na otázky, má bohatou slovní zásobu, nebo zda používá pouze jednoslovné odpovědi. U výslovnosti jsem posuzovala, zda dítě vše správně vyslovovalo, zda nemělo problémy se sykavkami nebo r a ř. Znalost barev a geometrických tvarů jsem

hodnotila dle toho, zda zná všechny, pouze některé nebo je nezná vůbec. Barvy i tvary jsem hodnotila zvlášť.

Obrázek č. 15 – skupina 16 obrázků k posouzení správné artikulace

Obrázek č. 14- skupina 8 obrázků s různě barevnými geometrickými tvary

Obrázek č. 16 - skupina 6 obrázků k posouzení slovní pohotovosti

3. Jemná motorika, předmatematické operace a pravolevá orientace

K tomuto úkolu jsem si vyrobila speciální sluníčko, se kterým budeme pracovat po celou dobu tohoto úkolu. Nejdříve má dítě umístit barevné kolíčky na sluníčko. Využívá klíčový úchop, na kolíček tlačí palcem proti ukazováčku. Tím prověříme jemnou motoriku. Poté má dítě za úkol kolíčky spočítat a tím se prověří jeho znalost číslic a počítání do deseti. Pro lepší plnění úkolu jsou na kolíčku napsány číslice. Na závěr se k sluníčku přidá i mrak. Díky němu prověřím pravolevou orientaci dítěte. Budu mu pokládat otázky typu: „Kde se mrak nachází?“.

Obrázek č. 17 – pomůcka k prověření jemné motoriky a pravolevé orientace

4. Kresba postavy a držení tužky

Poslední úkol, který dítě plní, se zaměřuje na zjištění dominantnosti ruky, správný úchop tužky a posouzení orientační úrovně obecné inteligence a přiměřenou představivost. Hodnocení kresby vychází z Jiráskova testu školní zralosti.

5. Zhodnocení spolupráce

Na závěr zhodnotím, jak dítě po celou dobu spolupracovalo. S hodnocením ho neseznamuji.

8 Realizace zápisu

Výzkumné šetření v rámci mé diplomové práce jsem realizovala v soukromé česko-anglické mateřské škole. Tato mateřská škola je jednou z poboček franchisingové⁵ společnosti KinderGarten. Budova se nachází v těsné blízkosti národní přírodní památky Radouč. Mateřskou školu navštěvují děti ve věku od 8 měsíců do 7 let. Pro děti 1. stupně základní školy také nabízí Anglický klub pro školáky. Žáci zde mohou strávit celé odpoledne s rodilým mluvčím a se zkušenou lektorkou anglického jazyka.

Tato škola na mě působí velice příjemným dojmem. Všechny učitelky byly vstřícné. U dětí se snaží se rozvíjet jejich potenciál, talent a nadání. Ke každému dítěti přistupují individuálně, snaží se co nejvíce komunikovat a spolupracovat s rodiči.

Škola spolupracuje s několika odborníky, a to především s pediatrem, dětským psychologem a logopedem. Přidělená koordinátorka logopedické péče dochází do zařízení dvakrát týdně a nabízí dětem logopedickou prevenci a nápravu. (KinderGarten)

⁵ Franchising - systém smluvních vztahů mezi firmami zahrnující úplatné postoupení práv na používání ochranné známky a jména zavedeného podniku na jiný podnik. (ABZ.cz: slovník cizích slov 2017)

8.1 Průběh pilotního zápisu do 1. třídy

Pilotní zápis do 1. třídy byl rozložen na dvě odpoledne. V první fázi, s cílem získat důvěru dětí, jsem vedla neformální rozhovor a seznámila jsem se s nimi. Program trval 20 – 25 minut a probíhal v klidné uzavřené místnosti. Po navození důvěry a navázání kontaktu jsem přešla k jednotlivým úkolům v rámci zápisu. Vše jsem s dětmi realizovala pomocí pohádek či her. Každý úkol jsme si vysvětlili na konkrétním příkladu. Při kresbě měly na výběr velké množství pastelek. Po skončení každého dílčího pilotního zápisu, dítě dostalo malou pozornost za spolupráci.

9 Analýza výsledků každého dítěte a každého úkolu

9.1 Analýza výsledků dětí

Testovala jsem celkem 10 dětí, z toho 6 dívek a 4 chlapce. Výzkum proběhl v měsíci únor roku 2017. Všechny děti jsou v předškolním věku, a tudíž půjdou v dubnu všechny k zápisu do primárního vzdělávání. Učitelka je připravuje na tento velký den a odráží se to i na jejich výsledcích. Pro ochranu osobních údajů budu chlapce a dívky pojmenovávat čísly.

Chlapec č. 1

Tento chlapec bydlí v blízkosti města Mladá Boleslav. Ze začátku byl mírně nervózní, ale to jsem přikládala k tomu, že plnil úkoly jako první ze všech dětí a nevěděl, co má od následujícího programu očekávat. Po úvodním rozhovoru jeho nervozita opadla a komunikoval bez obtíží. Vypověděl, že v mateřské škole (dále jen „MŠ“) rád vyrábí a maluje. S rodiči jezdí často lyžovat a moc se mu líbilo na poslední dovolené v Rakousku. Zná základní informace o svých rodičích a o sobě.

V první obrázkově-slovníkové zkoušce byl velice úspěšný. Poznal a správně vyslovoval všechna slova, která byla na obrázku. Znal všechny geometrické tvary i barvy. Jeho slovní zásoba je velice bohatá. Ke každému obrázku vyprávěl a popisoval své asociace. Občas se zadržoval, než si vzpomenu, jak se jmenuje to, co je na obrázku. Myslím si, že tuto oblast zvládl bez problémů.

Následující úkol prověřil, že jeho jemná motorika odpovídá jeho věku. Tuto aktivitu zvládl bez potíží. Následně všechny kuličky správně spočítal, ukázal na číslice, které měl a dokázal vyjmenovat řadu číslic do 10. Při prověření pravolevé orientace byl ze začátku nejistý, ale později zvládl aktivitu dobře.

Poslední úkol zjistil, že má dominantní levou ruku, jeho úchop tužky je správný, ale na tužku zbytečně moc tlačí. Kresba má hlavu, krk, trup, jednoduché končetiny a prsty. Hlava je obvyčejně nakreslena, chybí nos, oči i pusa jsou naznačeny jednoduchými čarami.

*Obrázek č. 18 - Kresba postavy chlapec
č. 1*

Celkově bych spolupráci s tímto chlapcem zhodnotila výborně. Dle mojí diagnostiky je chlapec přiměřeně zralý ke svému věku a nevidím žádný problém v přechodu do primárního vzdělávání.

Chlapec č. 2

Chlapec žije v příměstské části Mladé Boleslavi. Jeho otec je anglické národnosti a matka české. Po celou dobu se mnou skoro vůbec nekomunikoval nebo jeho odpovědi byly jednoslovné. Nezná údaje o svých rodičích ani sourozencích. Od učitelky jsem dostala typy na otázky, na které by mi mohl odpovědět. Nakonec jsem zjistila, že má rád kočky a rád maluje.

Chlapec špatně a mnohdy nesrozumitelně mluví. Má problémy se sykavkami, s vyslovováním r a ř a občas mu není rozumět. Logopeda navštěvuje pouze v MŠ. Geometrické tvary zná jen některé. Kruh správně nepojmenoval, použil názvy kroužek a kolečko. Barvy znal všechny. Při popisu obrázku je jednoslovně pojmenoval, ale nedokázal je popsat nebo říct k nim své asociace.

Jeho jemná motorika nevykazuje žádné obtíže, úkol zvládl dobře. Dokázal potichu napočítat do 10, ale nepoznal ani jednu číslici. Při pravolevé orientaci byl nejistý. Jeho dominantní ruka je pravá. Jeho úchop tužky není správný a kresba neodpovídá jeho věku. Kresba je primitivní s jednoduchými čarami, postava nemá krk, ale hlava má oči, nos, pusu i vlasy.

Obrázek č. 19 - Kresba postavy chlapec č. 2

Celkově bych zhodnotila spolupráci za problematickou. Chlapec komunikoval a spolupracoval s obtížemi, téměř vůbec nemluvil a nenavazoval oční kontakt. O mé úkoly nejevil zájem a plnil je pouze s dopomocí. Velké mezery vykazoval v oblasti grafomotorické a sociální. Pokud chlapec zahájí školní docházku již v září 2017, bude velmi důležitý individuální přístup od paní učitelky a spolupráce rodiny a školy. Z dosažených výsledků tohoto chlapce vyplývá, že rok v mateřské škole navíc by mu po všech stránkách prospěl.

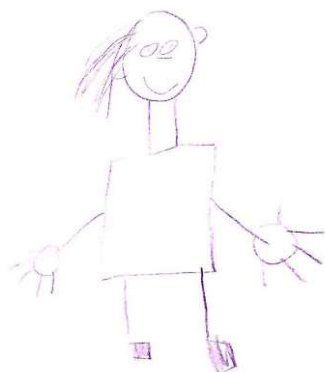
Chlapec č. 3

Chlapec žije ve městě Mladá Boleslav. Zná všechny informace o své rodině i o sobě. Ze začátku se styděl, ale po krátkém rozhovoru komunikoval bez obtíží. V MŠ má rád obědy, což bylo vidět i na jeho oblečení. Doma rád hraje na telefonu a jezdí občas s rodiči na výlety.

V řečové oblasti vykazuje výrazné nedostatky. Špatně vyslovuje slova se sykavkami a slova s r a ř. Logopeda navštěvuje i mimo MŠ, ale bohužel je na první pohled vidět, že neumí spolupracovat při mluvě s jazykem. Geometrické tvary i barvy znal všechny. Při prověřování slovní pohotovosti se občas zadržával a občas si nemohl vzpomenout, když popisoval obrázek nebo nějakou činnost. Rád vyprávěl, ale jeho slovní zásoba není moc bohatá.

Úkol se sluníčkem zvládl bez problému, paprsky dobře rozprostřel. Při prověřování předmatematických dovedností jsem mu dávala i těžší úkoly, které zvládl perfektně. Rozpozná čísla, napočítá do 30, dokáže zjistit, které číslo chybí apod. Pravolevou orientaci zvládl s jistotou.

Při kresbě se plně soustředil. Jeho dominantní ruka je pravá, úchop tužky má správný. Namaloval svého otce, protože v něm má velký vzor. Kresba je jednoduchá, obsahuje vše, co má mít.

Obrázek 20 - Kresba postavy chlapec č. 3

Spolupráci s chlapcem hodnotím velice dobře. V oblasti předmatematických představ vykazuje nadprůměrné výsledky. Z mého vyšetření vyplývá jasné kladné stanovisko ohledně nástupu do základní školy ve standardním termínu.

Chlapec č. 4

Tento chlapec má rodiče různé národnosti. Žije v Mladé Boleslavi. Po celou dobu se mnou komunikoval bez obtíží. Rád se učí, zná informace o svých rodičích, maluje a lyžuje. Během rozhovoru se ptá i on mně a snaží se o mně něco zjistit.

Řeč vykazuje velké nedostatky. Nápravu řeči absoluuje pouze v MŠ. Má problémy se sykavkami a se slovy, kde se objevuje r a ř. Geometrické tvary i barvy znal všechny. Po celou dobu hovoří plynně a jeho slovní zásoba je velice bohatá. Rád komunikuje s dospělým člověkem.

Jemná motorika je vyspělá přiměřeně k věku. Při plnění úkolu popisuje, co dělá a jak by měly být kolíčky rozmístěny. Umí napočítat do 10, ale nezná číslice. Dominantní ruka je pravá. Úchop tužky je správný. Sám mi ho několikrát ukazoval, z toho soudím, že se na něj dost často soustředí. Kresba je primitivní. Chybí jí ruce, nohy jsou nakresleny jednoduchými čarami, hlava má vše co má mít.

Obrázek 21 - Kresba postavy chlapec č. 4

Chlapec je již po druhé ve třídě předškoláků a to z důvodu, že mu byl minulý rok doporučen odklad školní docházky. Z rozhovoru s učitelkou a z mého pozorování chlapce

ve třídě vyplynulo, že nedokáže navázat kontakt se svými vrstevníky. Po celou dobu, co jsem ve třídě byla, nedělal nic jiného, než že kontroloval topení. V MŠ tráví celý den, rodiče si pro něho chodí těsně před zavírací dobou. Rodiče se chlapci věnují hlavně o víkendu, chtějí, aby byl již v raném věku vzděláván, a mají na něho vysoké nároky. Dle informací učitelky s ním navštěvují již od 4 let různá muzea a galerie. Chlapec nemá sourozence, je zvyklý být stále mezi dospělými, komunikuje raději s nimi nebo si vystačí sám a kolektiv vrstevníků nevyhledává, s dětmi hůře navazuje kontakt. Proto se i v MŠ nijak do společných her nezapojuje. Výsledky ve většině sledovaných oblastech byly průměrné, ale zralost v sociální oblasti je stále nedostatečná, což se s největší pravděpodobností projeví v nástupu do základní školy.

Dívka č. 1

Žije ve vesnici v blízkosti města Mladá Boleslav. Ráda vyrábí, kreslí, pomáhá mamince při vaření. Komunikuje, ale stydí se. Je neklidná. Má problémy s výslovností sykavek. Logopeda nenavštěvuje. Geometrické tvary i barvy zná všechny. Mluví potichu, zadržává se a občas si nemůže vzpomenout. Po celou dobu se snaží spolupracovat a nervozita začíná opadat.

Úkol se sluníčkem zvládla bez problému. Soustředila se na správné rozprostření paprsků. Uměla napočítat do 10, rozpoznala všechny číslice. Pravolevou orientaci zvládla bez problémů. Úchop tužky byl správný, je pravák. Sklon tužky nebyl správný a moc na ni tlačila. Nakreslená postava měla vše, co má mít.

*Obrázek č. 22 - Kresba postavy
dívka č. 1*

Po celou dobu se dívka mírně styděla, ale moc se snažila, jak při plnění úkolů, tak i při komunikaci se mnou. Určitě by bylo dobré využít logopeda v MŠ k drobné řečové

korekci. Myslím si, že test školní zralosti u zápisu zvládne a věřím, že se svojí pílí bude úspěšná školačka.

Dívka č. 2

Tato malá slečna bydlí v Mladé Boleslavi. Ze začátku se trochu styděla, ale po chvílce se mnou komunikovala bez problémů. Ráda maluje, hraje hry. Doma se často dívá na televizi nebo hraje s rodiči a s mladší sestrou pexeso. Je na ní vidět, že moc ráda tráví čas se svou rodinou.

Všechny hlásky správně vyslovuje. Zná všechny geometrické tvary i barvy. Hovoří plynně, ale díky menší slovní zásobě si občas nemůže vzpomenout na některá slova. Při nasouvání kuliček na sluníčko se plně soustředí a snaží se je rozvrhnout tak, aby byly po celém obvodu. Dokáže kuličky spočítat, napočítat do 10. Některé číslice nepozná. Při pravolevé orientaci si je nejistá. Dlouho se rozmýšlí, ale snaží se co nejlépe uspět.

Při kresbě nemá správný úchop tužky, dominantní ruka je pravá. Nakreslená postava má vše co má mít.

Obrázek č. 23 - Kresba postavy dívka č. 2

Spolupráci s ní hodnotím velice kladně. Po celou dobu se snažila svou nervozitu skrývat a komunikovat bez obtíží. Ve všech sledovaných oblastech dosahovala minimálně průměrných výsledků. V předmatematických dovednostech vykazovala drobné nedostatky, které ale nebrání úspěšnému nástupu do základní školy.

Dívka č. 3

Tato dívka momentálně bydlí tři týdny v měsíci v Německu a jeden týden v České republice. Otec tam dostal před nedávnou dobou pracovní nabídku a celá rodina se odstěhovala. V Německu již navštěvuje základní školu. Ze začátku se trochu styděla, ale potom komunikovala bez problému. Bohužel byla dost unavená, protože se s rodiči vrátili pozdě v noci domů.

Výrazné problémy s řečí nemá, ale občas špatně vyslovuje š. Zná všechny barvy a geometrické tvary. Při popisu obrázků se občas zadržává a nemůže si vzpomenout na slova. Úkol se sluníčkem zvládá bez problému, snaží se kolíčky co nejlépe rozprostřít po celém obvodu. Umí napočítat do 10, ale nedokáže spočítat kolik je na sluníčku paprsků (kolíčků). Nepozná některá čísla. Zvládá určit pravou a levou stranu, ale je si nejistá, když má dát mrak např. doleva nahoru. Úchop tužky není správný, dominantní ruka je pravá. Kresba má hlavu, trup, obličej, ale chybí paže, boty, vlasy a krk.

*Obrázek č. 24 - Kresba postavy
dívka č. 3*

Dívka vstřícně spolupracovala, snažila se, ale občas na ní byla vidět únava a chuť vše mít za sebou co nejdříve. Byla netrpělivá a méně soustředěná. Dívka již v zahraničí navštěvuje základní školu a v České republice mateřskou školu. Rodinná situace není jednoduchá a na dívce se to, dle výsledků mého zápisu, podepisuje. Proto je nutný velmi citlivý přístup, jak ze strany rodičů a pedagogů s cílem dívku nepřetěžovat a nedemotivovat hned na počátku vzdělávací dráhy.

Dívka č. 4

Tato dívka bydlí ve městě v Mladé Boleslavi. Po celou dobu je neklidná, ze začátku odpovídá jednoslovně. Ráda kreslí, maluje vodovkami a hodně se rozovídala o tom, jak se dívá na TV a hraje na počítači. Informace o rodičích má jen poloviční – ví, kde pracuje maminka, ale neví kde tatínek. S výslovností problém nemá, zná všechny geometrické tvary i barvy. Bohužel nemá velkou slovní zásobu, vše popisuje jednoslovně, zadržává se a nezná některé obrázky.

Práci s kolíčky zvládá bez problému, snaží se je co nejlépe rozprostřít. Umí napočítat do 10, ale pozná některé číslice a nedokáže se dopočítat kolíčků, které jsou dokola připnuty na sluníčku. Při pravolevé orientaci si je nejistá. Úchop tužky je správný, dominantní ruka

je pravá. Při kresbě komunikuje jednoslovně. Nakreslené postavě chybí pouze prsty na rukou.

Obrázek č. 25 - Kresba postavy dívka č. 4

Dívka se mnou nekomunikovala tak vstřícně jako její spolužáci, spolupracovala dobře, ale pravděpodobně díky stydlivosti vázla mezi námi komunikace. Z výsledků mého šetření vychází, že není důvod odkládat školní docházku. Nicméně pro bezproblémový vstup do ZŠ bych doporučila činnosti a aktivity na procvičování slovní zásoby a předmatematických dovedností.

Dívka č. 5

Tato dívka je ze všech nejmladší. Bydlí v Mladé Boleslavi. Ráda si maluje, hraje si, vyrábí a nejradši má svoji mladší sestřičku. Komunikuje se mnou bez obtíží. Je přímo natěšená na úkoly.

Všechny hlásky správně vyslovuje, občas nedokáže obrázek pojmenovat. Zná všechny barvy, ale plete si obdélník s čtvercem a nemohla s vzpomenout na pojmenování trojúhelníka. Hovoří plynně, některé obrázky neumí popsat a vymyslet k nim nějaké asociace. Při zkoušení jemné motoriky se jí klepaly ruce, občas špatně zacvakla kolíček. Paprsky jsou moc nahuštěné u sebe. Úkol se sluníčkem zvládla, ale s mírnými obtížemi. Umí napočítat do 10, ale nezná číslice, ani nedokáže spočítat kolíčky na sluníčku. U zkoušky pravolevé orientace dlouho přemýšlí a je si nejistá. Kresba je primitivní. Nakreslené postavě chybí horní končetiny, vlasy, krk. Obličej má oči, nos a pusu a je zde patrný náznak dolních končetin.

Obrázek č. 26 - Kresba postavy dívka č. 5

Dívka se po celou dobu pilotního zápisu snažila se mnou spolupracovat, úkoly plnila dle stanovených pokynů, nicméně byla z ní cítit nejistota. Dle výsledků mého šetření vychází, že dívka, která je nejmladší ze sledovaných dětí, není v některých oblastech dostatečně zralá a připravená na vstup do základní školy. Pokud nastoupí již letos do první třídy, bude nutný individuální a citlivý přístup ze strany pedagoga.

Dívka č. 6

Tato dívka bydlí v centru města Mladá Boleslav. Z mého krátkého pozorování je na ní vidět, že má problémy s autoritou učitele. Je často nesoustředěná a vyžaduje svoji pozornost. Ráda si maluje, hraje si s panenkami a nejčastěji je s babičkou, se kterou tráví většinu svého volného času. Každý pátek si ji babička bere k sobě, proto dívenka navštěvuje MŠ jen od pondělí do čtvrtka. Po celou dobu se mnou komunikuje bez obtíží, ráda si povídá a ještě radši je, když ji někdo poslouchá.

S řečí problém nemá, všechny hlásky správně vyslovuje. Zná geometrické tvary i barvy. Hovoří plynně, má bohatou slovní zásobu. Úkol se sluníčkem zvládá, kolíčky se snaží rozprostřít po celém obvodu. Umí napočítat do 10, ale nepozná číslice. Při prověření pravolevé orientace si je nejistá, kde je pravá a levá strana. Dlouho se rozmýšlí. Úchop tužky je správný, dominantní ruka je pravá. Kresba odpovídá věku, má vše co má nakreslená postava mít. Během kresby vyprávěla, co dělá doma, co bude mít postava za oblečení apod.

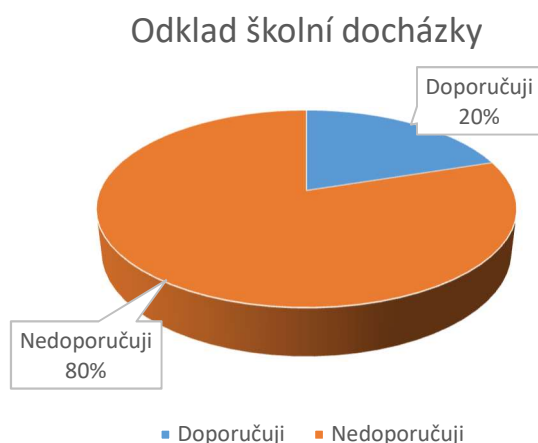

Obrázek č. 27 - Kresba postavy dívka č. 6

Po celou dobu se mnou dívka spolupracovala bez problému. Měla velkou potřebu stále něco vyprávět, občas mi skákala do řeči. Má bohatou slovní zásobu. Po obědě občas vypráví svým kamarádům vymyšlené pohádky. Její komunikační schopnosti jsou na vysoké úrovni, ráda je středem pozornosti. Ve většině sledovaných oblastech dosáhla standartních výsledků. Z mého šetření vyplývá, že tato dívka je zralá na nástup do školní docházky.

Odklad školní docházky

Při mém šetření nemohu poznat dítě po všech osobnostních stránkách, které mohou hrát roli v jeho připravenosti na vstup do základní školy. Pokud bych se jako pedagog měla rozhodovat pouze z výsledků mého šetření, zda jsou děti zralé na vstup do základní školy, doporučila bych odklad školní docházky dvěma dětem.

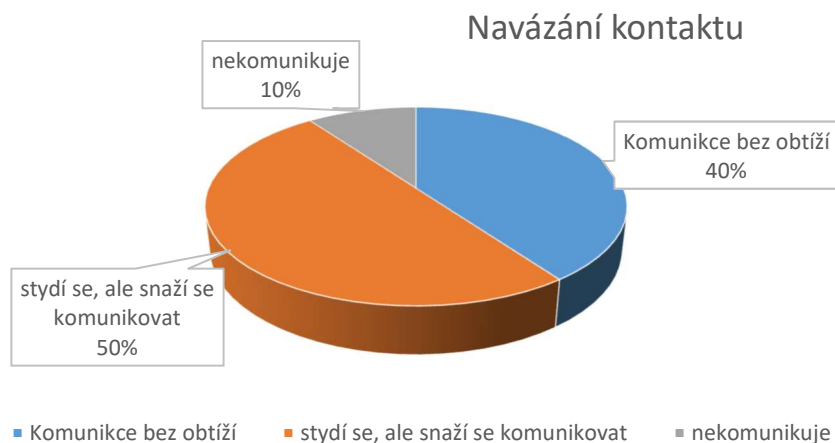
9.2 Analýza jednotlivých úkolů

V této části se zaměřím na analýzu jednotlivých částí testu.

Navázání kontaktu a znalost osobních dat

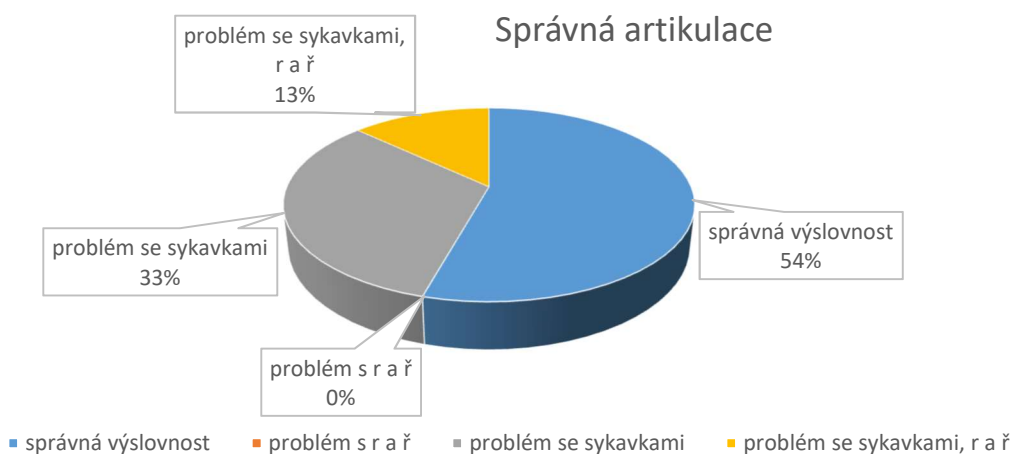
Mezi základní předpoklady školní zralosti u dětí patří znalost osobních dat a navázání komunikace s dospělým člověkem. Dítě by mělo znát základní informace o svých rodičích, mělo by vědět, jak se jmenuje, kolik mu je let apod.

Každé dítě, se kterým jsem test prováděla, znalo své osobní údaje. Celkem čtyři děti komunikovaly bez obtíží. Pět dětí se stydělo, ale snažilo se komunikovat a pouze jeden chlapec měl problém s komunikací.

Správná artikulace

Tento úkol byl zaměřen na správnou výslovnost slov, které byly na obrázku. Pět dětí vyslovilo všechna slova správně bez problémů. Tři děti měly problém s vyslovováním sykavek, ale toto neshledávám vážnou poruchou výslovnosti. Dvě děti špatně vyslovují r, ř, s a š. Všechny tyto děti navštěvují logopeda, buď v MŠ, nebo mimo ní. Ani jedno dítě nemělo problém vyslovovat r a ř, vždy to bylo s kombinací špatné výslovnosti sykavek. S tímto úkolem děti neměly výrazný problém.

Znalost geometrických tvarů a barev

Všechny děti znaly základní i jiné barvy. Celkem osm dětí nemělo s touto aktivitou problém, dvě děti znaly všechny barvy, ale tvary jen některé. První dítě si pletlo obdélník se čtvercem a druhé nazývalo kruh kroužkem. Myslím si, že děti tuto aktivitu procvičují v MŠ a nemají s ní výrazný problém.

Slovní pohotovost a zásoba

Vyhodnocení toho úkolu jsem zpracovala do tabulky. U této aktivity shledávám jako problém neznalost slov u dětí. Některé dokázaly nazvat obrázek, ale nedokázaly o něm vyprávět nebo k nim přiřadit nějaké své asociace.

Tabulka 2 - Hodnocení slovní pohotovosti a zásoby

Dítě hovoří plynně, všechny obrázky poznalo a popsal	2 děti (chlapec a dívka)
Dítě hovoří plynně, ale občas si nemůže vzpomenout na nějaká slova	2 děti (dívky)
Dítě se při mluvě zadržává, ale všechny obrázky poznalo a popsal	1 dítě (chlapec)
Dítě se při mluvě zadržává a nemůže si vzpomenout na nějaká slova	3 děti (2 dívky a 1 chlapec)
Dítě hovoří plynně, ale jeho odpovědi jsou jednoslovné	1 dítě (chlapec)
Dítě se zadržává a odpovídá jednoslovně	1 dítě (dívka)

Jemná motorika

K této aktivitě jsem vyrobila speciální pomůcku, která představovala sluníčko, které mělo místo paprsků kolíčky. Tento úkol zvládly všechny děti, ale jedna dívka s mírnými obtížemi. Po celou dobu se jí klepaly ruce a měla problém se správným úchopem kolíčku.

Předmatické dovednosti

Tento úkol navazoval na předchozí aktivitu, kdy dítě počítalo nejdříve všechny kolíčky, mělo ukázat na některá číslíčka a sundat nějaký počet kolíčků. Dva chlapci a jedna dívka spočítali všechny kolíčky a dokázali poznat vybrané číslíčka. Ostatní neměli problém s vyjmenováním číselné řady do 10, ale nerozpoznali číslíčka. Některé děti měly problém i s počítáním kolíčku po obvodu sluníčka. Toto bych shledávala jako největší kámen úrazu, kdy si dítě nepamatovalo, kde začalo a muselo kolíčky spočítat ještě jednou.

Pravolevá orientace

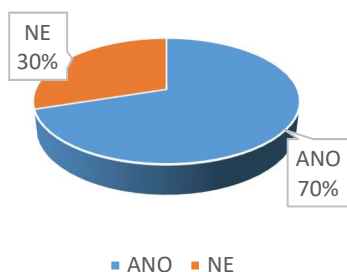
V této aktivitě si byly jisté pouze dvě děti, a to jedna dívka a jeden chlapec. Ostatní si byli nejistí. Dlouho se rozmýšleli nad tím, kde je pravá a levá strana. Pojmy nahoře, dole, pod nebo nad zvládly všechny děti bez problémů.

Kresba postavy a správný úchop tužky

Kresba postavy poukazuje na vyspělost jemné motoriky, grafomotoriky a vývojovou úroveň dítěte. Kresby byly velice rozdílné. Hodnotila jsem je dle hodnocení Jiráskova testu školní zralosti. Musím říct, že to bylo pro mě velice obtížné, protože každá kresba je jedinečná. U této aktivity jsem pozorovala i správný úchop tužky a i to, kolik dětí má dominantní pravou ruku a kolik levou ruku.

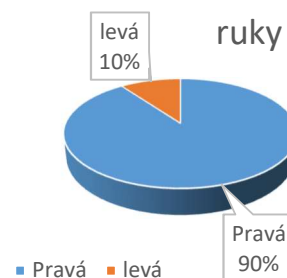
Pouze jeden chlapec měl dominantní ruku levou, ostatní měli dominantní ruku pravou. Správný úchop tužky mělo celkem 7 dětí, z toho čtyři byly dívky a tři chlapci. Dvě dívky a jeden chlapec neměli správný úchop tužky.

Správný úchop tužky

Obrázek 29 - porovnání správného úchopu tužky

Dominantnost ruky

Obrázek 28 - Porovnání dominantnosti ruky

Hodnocení kresby postavy nebylo vůbec jednoduché. Při hodnocení jsem brala ohled na pohlaví dítěte. Dívky tuto aktivitu zvládají zpravidla lépe než chlapci. Ani jedno dítě nenakreslilo tzv. hlavonožce, ale dva chlapci a jedna dívka nakreslili primitivní kresbu, která vypovídá o jejich méně vyspělé vývojové úrovni. Jeden chlapec a jedna dívka nakreslili postavu bez krku, uší, vlasů, oděvů nebo prstů. Jejich postava má pouze hlavu, trup a končetiny. Jedna dívka a jeden chlapec zapomněli na 3 části, které by postava měla mít nebo zde není užít syntetický způsob. Nejlepší kresbu postavy měly tři dívky. Všechny si daly na kresbě opravdu záležet. Postava má hlavu, krk, trup a končetiny. Je nakreslena syntetickým způsobem a má vlasy, oči, uši, nos, ústa, pět prstů a oblečení.

Hodnocení spolupráce

Práce s těmito dětmi byla velice příjemná. Snažila jsem se jím být po celou dobu nápomocná a moc mě potěšilo, když se mnou spolupracovaly a komunikovaly bez problémů. Perfektně se mnou spolupracovalo celkem pět dětí, tři dívky a dva chlapci. Čtyři děti se ze začátku styděly, ale potom se mnou spolupracovaly dobře. Pouze jeden chlapec měl problém s komunikací a spolupracoval s obtížemi. Obtížemi myslím, že byl chlapec nesoustředěný, některé aktivity chtěl dříve ukončit apod.

10 Diskuze

Cílem výzkumného šetření první etapy praktické části bylo zjistit, do jaké míry se liší zápis do základního vzdělávání na běžné základní škole a na základní škole, která se zaměřuje na vzdělávání žáku se specifickými poruchami učení a chování.

Ke splnění tohoto cíle jsem použila následující metody: pozorování dětí a pedagogů při průběhu zápisu a rozhovor s pedagogy. Zvolila jsem si dvě základní výzkumné otázky, na které jsem hledala odpověď v rámci mého šetření:

1) Jakým způsobem se liší zápis do základního vzdělávání na běžné základní škole a na základní škole, která se zaměřuje na vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení a chování?

Způsobů, kterými se liší zápisy na dvou pozorovaných školách, je hned několik. První rozdíl shledávám v počtu dětí. Je to pochopitelné. Na 1. ZŠ absolvují zápis děti, které mají diagnostikovanou nějakou specifickou poruchu učení nebo chování. Děti s diagnostikovanou poruchou chování a učení v předškolním věku je výrazně méně než děti bez těchto poruch.

Další rozdíl shledávám v časové délce a tematickém zařazení zápisu. Zápis na 7. ZŠ může působit neúměrně dlouze. Některé děti jsou ke konci programu nesoustředěné a unavené. Velké pozitivum je tematické zařazení. Téma zápisu uvolnilo napětí dětí i rodičů. Oproti na 1. ZŠ zápis probíhá zhruba o polovinu času méně, ale není tematicky zařazený.

Z grafů můžeme také vyčíst, že účast na 7. ZŠ byla výrazně vyšší než na 1. ZŠ. Je to pochopitelné, protože 7. ZŠ má vyšší kapacitu a tudíž si může dovolit otevřít i pět prvních tříd, což je v posledních třech letech na této škole zvykem. Nižší účast na zápisu na 1. ZŠ je také z důvodu, že tuto školu vyhledávají děti, které mají diagnostikované obtíže v dalším

vzdělávání. Zajímavé mi přišlo to, že na obou školách se zápisu zúčastnilo více chlapců než dívek.

Nejviditelnější rozdíl v těchto dvou zápisech je rozdíl počtu doporučených odkladů. Na obou školách se odklad doporučuje dětem, které vykazují sníženou školní zralost. Vzhledem k tomu, že na 1. ZŠ se zpravidla vzdělávají děti se specifickými poruchami učení a chování, se odklad na této škole nedoporučuje tak často. Působí zde více speciálních pedagogů, asistentů pedagogů, kteří se mohou individuálně věnovat každému žákovi, díky nižším počtům žáků ve třídách (10-12). Oproti tomu na 7. ZŠ nabízí tzv. HYPO program, který napomáhá dětem, které v testu vykazují výrazný podprůměr a jsou na hraně školní zralosti. Systematická příprava se snaží je stimulovat na bezproblémový vstup do primárního vzdělávání.

Během mého pozorování zápisů do 1. tříd na obou školách, jsem si uvědomila, že porovnávat zápisy na rozdílných typech škol je velice problematické, náročné a v některých aspektech nemožné. Každá škola má jiné možnosti a zázemí, nicméně obě se snaží přizpůsobit dětem, které se do školy zapisují. Jsem ráda, že jsem mohla oba zápisy absolvovat. Pozorování dětí a práce pedagogů s dětmi pro mě bylo velkým přínosem nejen k sestavení vlastního pokusu o pilotní zápis, ale také pro mé budoucí povolání.

2) Jaké metody práce používají pedagogové při sběru dat u zápisů do základního vzdělávání?

Na obou školách vychází zápis hlavně z Jiráskova testu školní zralosti. Hlavními metodami jsou rozhovor a pozorování. Díky těmto metodám a dobře postaveným úkolům jsou pedagogové schopni ve většině případů posoudit školní zralost dítěte. Na obou školách pracují pedagogové s každým dítětem individuálně.

Cílem druhé části bylo sestavení a realizace vlastního zápisu do základního vzdělávání.

Na základě poznatků, které jsem získala z pozorování zápisů, jsem se pokusila sestavit vlastní program zápisu. Realizovala jsem ho v soukromé mateřské škole v Mladé Boleslavi. Paní učitelky mi k realizaci programu poskytly místnost, kde se děti schází s dětskou psycholožkou.

Snažila jsem se, aby program nebyl moc zdlouhavý. S každým dítětem jsem se krátce seznámila. Dílčí úkoly jsem jim jednoduše vysvětlila a dle situace odlehčila atmosféru. Myslím, že jsem s dětmi navázala přátelský vztah. Po programu jsem s nimi strávila nějaký

čas ve třídě. Děti na mě reagovaly velmi dobře a toto shledávám jako velké pozitivum směrem k mému budoucímu povolání.

Jednotlivé úkoly programu na sebe plynule navazovaly. Výběr slov u prvního úkolu byl přiměřený znalostem dětí, většinou všechny obrázky poznaly. Snažila jsem se v jedné aktivitě prověřit co nejvíce oblastí. Všechny pomůcky, které jsem při programu využívala, jsem si sama vyrobila. K prověření jemné motoriky jsem vyrobila sluníčko, které mělo místo paprsků kolíčky na prádlo. Dítě u této aktivity využívá klíčový úchop, na kolíček tlačí palcem proti ukazováčku.

První část programu hodnotím pozitivně. Snažila jsem se děti rozmluvit, navázat s nimi kontakt a prověřit jejich správnou výslovnost. Navázat kontakt a vést plynulý rozhovor se mi podařilo téměř u všech dětí. Slova, která jsem vybrala, dobře signalizovala jejich vady ve výslovnosti a díky tomu jsem je snadněji rozpoznala.

V druhé části jsem se snažila propojit předmatematické dovednosti a jemnou motoriku. Myslím, že aktivita se sluníčkem byla pro některé děti náročná, hlavně při počítání počtu kolíčků okolo sluníčka. Často děti nevěděly, kde začaly a musely počítat znovu. Také si nebyly jisté, kam mají umístit mráček, když jsem je požádala, aby ho daly pod sluníčko. Některé ho schovaly přímo pod něj a některé ho přesunuly do spodní části.

Poslední část nedělala problém ani jednomu dítěti. Je to i z důvodu, že to děti často zkouší v mateřské škole. K dispozici měly velkou škálu barevných pastelek a fix. Na závěr jsem hodnotila spolupráci se mou. Mezi dětmi nebylo ani jedno dítě, které by se mnou nechtělo spolupracovat, což shledávám velkým pozitivem. Zpravidla se mnou lépe spolupracovaly dívky, chlapci byli ze začátku při rozhovoru trochu zdrženlivější.

Tato tvorba programu mi dala mnoho zkušeností. Největší radost jsem měla z toho, že se program dětem líbil a nebyl pro ně příliš náročný a zároveň nebyl příliš jednoduchý. Díky této spolupráci s dětmi jsem se lépe dokázala vžít do těžké situace při rozhodování, zda je nebo není dítě dostatečně zralé k nástupu do školy.

11 Závěr

Cílem mé diplomové práce byla komparace zápisů do primárního vzdělávání na dvou základních školách v Mladé Boleslavi. Cíleně jsem vybrala různé typy základních škol a to běžnou sídlištní základní školu s přibližně 800 žáky a běžnou základní školu rodinného typu, která se zaměřuje na vzdělávání dětí se specifickými poruchami učení a chování. Při komparaci jsem se zaměřila na několik základních oblastí v rámci zápisu do prvních tříd. Mezi sledované oblasti jsem zařadila organizace zajištění zápisu, atmosféra, náročnost úkolů a tematické zařazení zápisu. Díky přítomnosti na obou zápisech jsem mohla pozorovat práci pedagogů s dětmi a přístup k nim a k jejich rodičům. Pro mě jako pro budoucí učitelku na prvním stupni byla tato zkušenost velmi užitečná a přínosná. Načerpala jsem od zkušených učitelek a učitelů mnoho inspirativních nápadů, které jsem využila při sestavování vlastního pilotního zápisu. S oběma školami jsem navázala spolupráci, ráda bych jim poskytla mé vytvořené materiály pro zápis do první třídy.

Na základě těchto poznatků ze dvou reálných zápisů na běžných základních školách a z pozorování a rozhovoru s paní učitelkami, jsem se pokusila sestavit a realizovat v mateřské škole modelový zápis do první třídy. Uvědomila jsem si, jak je těžké a náročné umět navázat kontakt s dětmi, které vás neznají a přijdou na zápis do první třídy plně očekávání, ale i obav. Jsem velmi ráda, že jsem měla tu možnost zrealizovat můj program zápisu do první třídy v mateřské škole v Mladé Boleslavi. Setkala jsem se tam s velmi vstřícnými a ochotnými paní učitelkami.

Díky mé diplomové práci jsem měla možnost prostudovat zajímavé tituly odborné literatury. Seznámila jsem se metodami kvantitativního i kvalitativního výzkumu, naučila jsem se, jak vést rozhovor a jak ho vytvářet. Osvojila jsem si základní metody sběru dat a naučila jsem se graficky zobrazit výsledky šetření.

I když dosah mé diplomové práce jistě nemůžu považovat za profesionální a přínosný pro všechny školy v regionech, nicméně bych chtěla dál pokračovat ve vytváření inovativních metod a programů v rámci zápisu do primárního vzdělávání nebo v rámci adaptačního období na začátku první třídy.

12 Seznam literatury

Knižní zdroje

BEDNÁŘOVÁ, J., a kol. 2010. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 1. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2569-4.

ČAČKA, O., 2000. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-060-0.

CHRÁSKA, M., 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.

KASPER, T., KASPEROVÁ, D., 2008. *Dějiny pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2429-4.

KLÉGROVÁ, J., 2003. *Máme doma prvňáčka*. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-204-1020-1.

KLINDOVÁ, E., BRONIŠOVÁ, E., KOLLÁRIK, K., 1974. *Pedagogická psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 14-340-74.

KOŤÁTKOVÁ, S., 2008. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1568-1.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 1998. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-195-X.

LANGMEIER, J., LANGMEIER, M., KREJČÍŘOVÁ, D., 1998. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyzologie*. Praha: H&H. ISBN 80-86022-37-4.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., 1994. *Děti, rodina a stres*. Praha: Gale. ISBN 80-85824-06-X.

MATĚJČEK, Z., 1996. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-085-5.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2016. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Příloha č. 1 k Opatření ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací. Praha.

PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., a kol., 2013. *Soukromá a firemní školka od A do Z: Jak založit a provozovat soukromé nebo firemní zařízení předškolní výchovy*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4699-9.

RÝDL, K., ŠMELOVÁ, E., 2012. *Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1896-2011)*. 1. vyd. Olomouc. ISBN 978-80-244-3033-1.

ŘÍČAN, P., 1990. *Cesta životem*. 1. vyd. Praha: Panorama. ISBN 80-7038-078-0.

SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M., 2001. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o.. ISBN 80-7178-545-8.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., a kol., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

ŠVINGALOVÁ, D., 2003. *Kapitoly z vývojové psychologie pro učitelství mateřských škol*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita. ISBN 80-7083-697-0.

VÁGNEROVÁ, M., 2014. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolium. ISBN 978-80-246-2153-1.

Internetové zdroje

ABZ.cz: slovník cizích slov. 2017 [online]. [vid. 3. 3. 2017]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/franchising>.

7. ZŠ. 2017. *Základní škola Mladá Boleslav Václavkova 1082, příspěvková organizace*. [Online]. [vid. 1. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.zs7mb.cz/>.

KinderGarten. 2017. *KinderGarten. česko-anglická školka*. [Online]. [vid. 3. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.kindergarten.cz/cs/anglicke-skolky/mlada-boleslav>.

1. ZŠ. 2017. *Základní škola Mladá Boleslav, Komenského náměstí 76*. [Online]. [vid. 3. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.1zsmb.cz/>.

LEŽALOVÁ, R., 2010. Metodický portál RVP. *Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů*. [Online]. [vid. 30. 1. 2017]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/9883/ODKLADY-POVINNE-SKOLNI-DOCHAZKY.html/>.

MŠMT, 2009. *Ministerstvo školství, mádze a tělovýchovy*. [Online]. [vid. 30. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2017. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [Online]. [vid. 30. 1. 2017]. Dostupné z: [//www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1?highlightWords=R%C3%A1mcov%C3%BD+vzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%AD+program+pro+p%C5%99ed%C5%A1koln%C3%AD+vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD](http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1?highlightWords=R%C3%A1mcov%C3%BD+vzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%AD+program+pro+p%C5%99ed%C5%A1koln%C3%AD+vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD).

MŠMT, 2015. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [Online]. [vid. 15. 5. 2015]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vlada-schvalila-novelu-skolskeho-zakona?highlightWords=zaveden%C3%AD+povinn%C3%A9ho+roku+p%C5%99ed%C5%A1koln%C3%ADho+vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD>.

MŠMT, 2016. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [Online]. [vid. 11. 12. 2016]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/termíny-zapisu-do-1-rocniku-zakladnich-skol-pro-skolni-rok>.

UNESCO, 2016. *Národní agentura pro evropské vzdělávací programy*. [Online]. [vid. 11. 12. 2016]. Dostupné z: <http://www.naep.cz/image/content-management/ISCED%20klasifikace%20vzdelavani.pdf>.

Články v tiskovině

KROPÁČKOVÁ, J., 2003/2004. Změny v pojetí předškolního vzdělávání. *Předškolná výchova*. č. 2, s. 9-15.

TĚTHALOVÁ, M., 10/2009. *Předškolák: pustíme ho do školy?*. *Informativum 3 - 8*, č. 10, s. 12-13. ISSN 1270-7506.

13 Seznam příloh

Příloha 1 – Zápisní lístek

Příloha 2 – Dotazník pro žáka (7. ZŠ)

Příloha 3 – Památní list (7. ZŠ)

Příloha 4 – Druhá část dotazníku pro žáka – kresba postavy (7. ZŠ)

Příloha 5 – Žádost o přijetí dítěte k základnímu vzdělávání pro budoucí žáky prvních tříd od školního roku 2016/2017

Příloha 6 – Žádost o odklad povinné školní docházky ve školním roce 2016/2017

Příloha 7 – Dotazník pro žáka (1. ZŠ)

Příloha 8 – Rozhodnutí o přijetí žáka k základnímu vzdělávání

Příloha 9 – Dotazník pro žáka vytvořený pro pilotní zápis

Příloha 1 – Zápisní lístek

ZÁPISNÍ LÍSTEK

školní rok 2016/2017

Registrační číslo dítěte přidělené školou:

Doplň škola:

/zakroužkujte odpovídající údaj/

řádný zápis - po odkladu - budou žádat o odklad školní docházky - předčasný zápis (nar. po 31. 8. 2009)

Jméno a příjmení dítěte _____
Datum narození _____ Rodné číslo _____ Státní občanství _____
Místo narození _____ Zdrav. pojišťovna + kód _____
Trvalý pobyt _____
Doručovací adresa _____
Mateřská škola (název, délka docházky) _____
Bude navštěvovat školní družinu ANO – NE _____
Zdravotní stav, postižení, obtíže _____
Sourozenci na škole jméno, třída ANO – NE _____

OTEC _____
Bydliště (pokud je odlišné) _____
Telefonní kontakty: domů _____ mobil _____ do zaměstnání _____
E-mail _____
MATKA _____
Bydliště (pokud je odlišné) _____
Telefonní kontakty: domů _____ mobil _____ do zaměstnání _____
E-mail _____
Jiná sdělení rodičů škole:
<small> Potvrzuji správnost zapsaných údajů a dávám svůj souhlas základní škole k tomu, aby zpracovávala a evidovala osobní údaje a osobní citlivé údaje mého dítěte ve smyslu všech ustanovení zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů v platném znění. Svůj souhlas poskytuji pro účely vedení povinné dokumentace školy podle zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona, v platném znění, vedení nezbytné zdravotní dokumentace, psychologická vyšetření, pořádání mimoškolních akcí školy, přijímací řízení na střední školy, úrazové pojištění žáků, zveřejňování údajů a fotografií mého dítěte v propagačních materiálech školy, včetně internetových stránek školy a pro jiné účely související s běžným chodem školy. Souhlas poskytuji na celé období školní docházky mého dítěte na této škole a na zákonem stanovenou dobu, po kterou se tato dokumentace na škole povinně archivuje. Byl jsem poučen o právech podle zákona č. 101/2000 Sb.</small>
Datum a podpis zákonného zástupce:

Správnost a přesnost údajů ověřil(a): Podpis:.....Datum:.....

Základní škola Mladá Boleslav, Václavkova 1082,
příspěvková organizace

IČ: 75034018

tel: 326 733 971
fax: 326 733 951

Dotazník pro žáka

školní rok:

žák:

jméno

úkoly:

Jak se jmenuješ?
Kde bydlíte?

Chodíš do MŠ, co tam děláte?

Umíš básničku?
Zazpíváš písničku?

Hodnocení navázání kontaktu:

komunikuje bez obtíží
stydí se
hledá oporu
nekomunikuje

Ukaž:

 kruh

obdélník

čtverec

trojúhelník

Hodnocení znalosti tvarů:

zná všechny
zná některé
nezná, nepojmenovává

zná všechny
zná některé
nezná, nepojmenovává

Držení tužky:

Hodnocení držení tužky:

správné držení tužky
tužku drží správně, ale křečovitě
špatné postavení prstů
špatné postavení celé ruky

Jak umíš mluvit - opakuj:

L	letadlo	lopata
S	stůl	pes
Š	šky	našlo
C	vejce	slepice
Č	míč	kočka
R	ryba	vrána
Ř	řepa	řeže
Ž	žába	žalud

+	:-

pravák levák

Hodnocení slovní zásoby:

hovoří plynně

reaguje na otázky
bohatá slovní zásoba
jednoslovné odpovědi

Hodnocení výslovnosti:

vše správně vyslovuje
problémy se sykavkami
problémy r,ř
patlavost

Hodnocení pravolevé orientace:

zvládá jistě
je nejistý
nezvládá

Hodnocení znalosti barev:

zná všechny
zná základní
zná některé
nezná

Hodnocení znalosti číslic:

zná všechny do 10
zná některé
výjmenuje řadu č. do
nezná

Hodnocení jemné motoriky:

umí klíčku
umí uzel
pouze zašmodrchá
nezvládá

Hodnocení spolupráce:

výborně
dobře
špatně
odmítá spolupráci

pro rodiče:

vyšetření v PPP

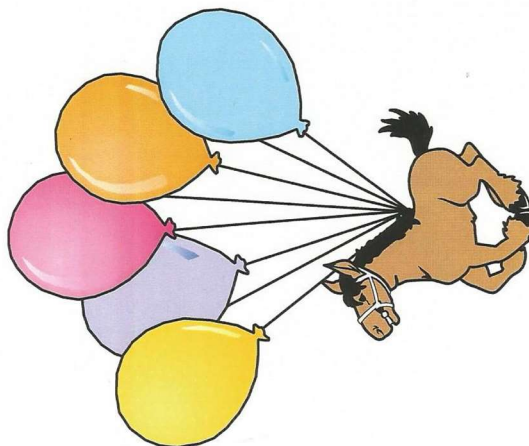
doporučuji:	
ano	ne

Logopedie

doporučuji:	
ano	ne

Zápis provedl:

POPRVĚ VE ŠKOLE

Básnička, písnička

Geometrické tvary

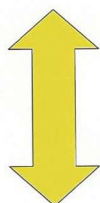

Grafomotorické dovednosti

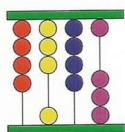

Výslovnost

Pravolevá orientace

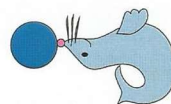

Počtářské dovednosti,
barvy

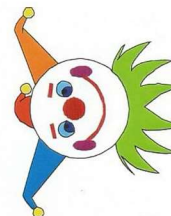

1, 3, 5, 6,

Jemná motorika

Kresba postavy

Příloha 4 – Druhá část dotazníku pro žáka – kresba postavy (7. ZŠ)

Screeningový test školní zralosti:

Jméno a příjmení: _____

Datum narození: _____

Správný úchop tužky: ano ne

Dominantní ruka: pravá levá nevyhraněná

Soustředění na úkol: nadprůměrné průměrné podprůměrné

Celkové hodnocení testu: _____

ÚKOL	1	2	3	4	CELKEM
BODY					

1. Kresba pána:

Příloha 5 – Žádost o přijetí dítěte k základnímu vzdělávání pro budoucí žáky prvních tříd od školního roku 2016/2017

Základní škola Mladé Boleslavi

Žádost o přijetí dítěte k základnímu vzdělávání
pro budoucí žáky prvních tříd
od školního roku 2016/2017

Dítě: **Registrační číslo: ZŠ 2016/** _____

Jméno a příjmení: _____

Datum narození: _____

Adresa MŠ, kterou dítě navštěvuje: _____

Zákonný zástupce dítěte:

Jméno a příjmení: _____

Datum narození: _____

Místo trvalého pobytu: (případně jiná adresa pro doručování korespondence)

Telefon: _____

Byl/a jsem poučen/a o možnosti odkladu školní docházky.

Prohlášení zákonného zástupce:

Dávám svůj souhlas základní škole k tomu, aby zpracovávala a evidovala osobní údaje mého dítěte ve smyslu všech ustanovení zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů v platném znění. Souhlas poskytuji i pro účely vedení povinné dokumentace školy podle zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona v platném znění, pro vedení zdravotní dokumentace, úrazového pojištění žáků, psychologického vyšetření, podkladů pro přijímací řízení na střední školy, pro pořádání mimoškolních akcí školy apod. Souhlasím se zveřejňováním nezbytných údajů, dětských prací, fotografií, audio a videozáznamů mého dítěte v propagačních materiálech školy, včetně internetových stránek školy.

Souhlas poskytuji na celé období školní docházky mého dítěte na této škole a na zákonem stanovenou dobu, po kterou se tato dokumentace na škole povinně archivuje.

V Mladé Boleslavi dne _____

podpis zákonného zástupce

Příloha 6 – Žádost o odklad povinné školní docházky ve školním roce 2016/2017

Základní škola Mladá Boleslav

Komenského nám. 76

Žádost o odklad povinné školní docházky

ve školním roce 2016 – 2017

Dítě:

Jméno a příjmení: _____

Datum narození: _____

Adresa mateřské školy: _____

Zákonný zástupce dítěte:

Jméno a příjmení: _____

Datum narození: _____

Místo trvalého pobytu: (případně jiná adresa pro doručování korespondence)

Telefon: _____

Prohlášení zákonného zástupce:

Pokud správní řízení bude nutno přerušit do doby, než získám potřebná doporučující vyjádření a poté ukončit přerušeni řízení, vzdávám se ve smyslu § 72 zákona č. 500/2004 Sb., o správním řízení v platném znění nároku na doručení písemného vyhotovení usnesení o přerušeni řízení a informaci o přerušeni řízení.

Přílohy:

Doporučující posouzení příslušného školského poradenského zařízení (pedagogicko-psychologická poradna) a odborného lékaře nebo klinického psychologa.

Žádost odevzdat základní škole nejpozději do 31. 05. 2016

V Mladé Boleslavi dne _____

podpis zákonného zástupce

Příloha 7 – Dotazník pro žáka (1. ZŠ)

ZÁKLADNÍ ŠKOLA MLADÁ BOLESLAV

Komenského náměstí č. 76

DOTAZNÍK - pro děti u zápisu do 1. třídy

ŽÁK : Jméno : Příjmení :

Úkoly pro děti:

1/ Jak se jmenuješ?

2/ Kde bydlíte?

3/ Chodíš do mateřské školky, co tam děláte?

4/ Umíš básničku?

5/ Jak umíš mluvit, opakuj slova:

L. letadlo – lopata

S. stůl – pes

Š. šeky – našlo

C. vejce – slepice

Č. míč – kočka

R. ryba – vrána

Ř. řepa – řeže

Z. zajíc – zelí

Ž. žalud – žába

6/ Ukaž: kruh, obdélník, čtverec, trojúhelník

7/ Znáš barvy: červenou, zelenou, žlutou, bílou

8/ Počítej do deseti.

9/ Kresba postavy

10/ Správné držení tužky

11/ Pravák x Levák

Spolupráce: výborná – dobrá – méně dobrá – špatná – odmítá spolupracovat – pláče

Pro rodiče :

Vyšetření PPP : doporučuji – nedoporučuji

Logopedii : navštěvuje – nenavštěvuje

podpis :

Příloha 8 – Rozhodnutí o přijetí žáka k základnímu vzdělávání

ROZHODNUTÍ O PŘIJETÍ ŽÁKA K ZÁKLADNÍMU VZDĚLÁNÍ

Základní škola.....

Zn.....

Adresa zákonných zástupců žáka

Rozhodnutí o přijetí žáka k základnímu vzdělávání

Ředitel základní školy Mgr. Václav Kolman podle § 46 a podle § 165 ods.2e zákona
Č. 561/2004 Sb., školského zákona, rozhodl takto:

Žák/yně.....Narozen/a.....trvale bytem u rodičů.....
Byl/a přijat/a k plnění povinné školní docházky v Základní škole Mladá Boleslav,
Komenského nám. 76, ke 4. září 2006.

Odůvodnění:

Žák/yně splnil/a všechny podmínky pro přijetí k základnímu vzdělávání.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí se lze odvolat podle § 183 zákona . 561/2004 Sb., školského
zákona a v souladu s § 53 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ke Krajskému úřadu ,
Zborovská 11, Praha 5 – odboru školství, mládeže a tělovýchovy. Odvolání je nutné
podat do 15ti dnů od doručení rozhodnutí a to prostřednictvím nadepsané školy.

V ML. Boleslavi.....

Ředitel školy
Mgr. Václav Kolman

Příloha 9 – Dotazník pro žáka vytvořený pro pilotní zápis, strana 1

1. Seznámení s dítětem

- Jak se jmenuješ?
- Kde bydlíš?
- Co rád děláš v MŠ nebo doma?
- Komunikuje bez obtíží
- Stydí se
- Nekomunikuje

2. Obrázky

A) Správná artikulace

☐ Letadlo	☐ Kočka
☐ Lopata	☐ Ryba
☐ Stůl	☐ Vrána
☐ Pes	☐ Pekař
☐ Šnek	☐ Řeka
☐ Mašle	☐ Žába
☐ Opice	☐ Žalud
☐ Vejce	
☐ Koláč	

√ vyslovuje správně, X vyslovuje špatně

Hodnocení:

- Vše správně vyslovuje
- Problémy se sykavkami
- Problémy s r, ř
- Patlavost

B) Geometrické tvary

Hodnocení:

☐ Zná všechny	☐ Kruh
☐ Zná jen některé	☐ Obdélník
☐ Nezná ani jeden	☐ čtverec
√ zná, X nezná	☐ trojúhelník

C) Barvy

Hodnocení:

- Zná všechny
- Zná pouze základní barvy
- Nezná ani jednu

D) Slovní pohotovost a zásoba

Příloha 9 – Dotazník pro žáka vytvořený pro pilotní zápis, strana 2

Hodnocení slovní pohotovosti:

- Hovoří plynně
- Občas se zadržává
- Koktá
- Nekomunikuje

Hodnocení slovní zásoby:

- Bohatá slovní zásoba
- Občas si nemůže vzpomenout
- Jednoslovné odpovědi

3. Jemná motorika

A) Sluníčko

Hodnocení:

- Zvládá bez problému
- Zvládá s mírnými obtížemi
- Nezvládá

B) Počítání do 10

Hodnocení:

- umí napočítat do 10 (zná všechny do 10)
- vyjmenuje řadu číslic do
- nezvládá, nezná číslice

C) Pravolevá orientace:

Hodnocení:

- Zvládá jistě
- Je nejistý
- nezvládá

4. Kresba postavy a držení tužky

A) Dominantnost ruky: P X L

B) Správný úchop tužky: ANO X NE

C) Kresba postavy:

- Nakreslená postava má hlavu, krk, trup a končetiny. Dále vlasy, uši, oči, nos, ústa, pět prstů, oblečení. Postava je nakreslena syntetickým způsobem.
- Není použit syntetický způsob. Tři chybějící části se promíjejí.
- Kresba má hlavu, trup a končetiny. Paže nebo nohy jsou nakresleny dvojitou čarou. Toleruje se vynechání krku, uší, vlasů, oděvu, prstů.
- Primitivní kresba s trupem. Končetiny jsou vyjádřeny jen jednoduchými čarami.
- Chybí jasné zobrazení trupu („hlavonožec“) nebo obou párů končetin.

5. Zhodnocení spolupráce

- Výborně spolupracuje a komunikuje
- Dobře spolupracuje
- Hůře komunikuje, ale snaží se
- Komunikuje a spolupracuje s obtížemi
- Odmítá spolupracovat